

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Hana Ochová

Analýza volnočasových aktivit v Soukromém dětském domově

MARKÉTA, o. p. s

Olomouc 2013

vedoucí práce: PhDr. Zuzana Hrnčířiková, Ph. D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Olomouci:

Děkuji PhDr. Zuzaně Hrnčířkové, Ph.D. za odborné vedení práce, poskytování rad, citlivý přístup a osobní vzor.

Úvod.....	6
1 Využití volného času	8
1.1 Volný čas	8
1.2 Volnočasové aktivity.....	11
1.3 Prostor, kde volný čas nabývá hodnot.....	13
1.4 Oblasti volnočasových aktivit.	16
1.5 Volný čas jako prevence rizikového chování.....	18
1.5.1 Ohrožené děti	19
1.5.2 Syndrom rizikového chování v dospívání.....	20
2 Život dětí mimo vlastní rodinu	22
2.1 Zařízení pro náhradní rodinnou péči	22
2.2 Ústavní výchova	23
2.2.1 Zařízení v působnosti resortu školství	24
2.3 Ústavní versus náhradní rodinná výchova	26
3 Soukromý dětský domov MARKÉTA.....	27
3.1 Zaměření koncepce	28
3.2 Trávení volného času v dětském domově MARKÉTA.....	33
3.2.1 Sport.....	34
3.2.2 Kultura	35
3.2.3 Prázdninové akce	36
3.2.4 Individuální koníčky, zájmové kroužky, oddíly	37
3.2.5 Péče o zvířata.....	37
3.2.6 Ergoedukace	38
3.2.7 Spontánní hra.....	39
3.2.8 Projekty pro veřejnost, rodiny a širší okolí	39
3.3 Péče o zaměstnance.....	40
4 Výzkumné šetření	42

4.1 Cíle a výzkumné otázky	42
4.2 Výzkumné metody	45
4.3 Charakteristika respondentů.....	47
4.4 Výsledky výzkumného šetření.	48
4.5 Shrnutí výzkumného šetření	55
Závěr	59
Seznam odborných zdrojů	61
Seznam zkratek	64
Seznam příloh	65
Přílohy	
Anotace	

Úvod

Pro diplomovou práci jsem zvolila téma Analýza volnočasových aktivit v Soukromém dětském domově MARKÉTA, o. p. s. Jedná se o zařízení, které jsem v roce 2000 společně s manželem založila, a ve kterém v současné době pracuji. Důvodem zvolení tohoto tématu je moje dlouholetá zainteresovanost v této oblasti a možnost praktického využití empirické části této práce.

Cílem práce je analýza nabídky volnočasových aktivit Soukromého dětského domova MARKÉTA, o. p. s. a následné zhodnocení prospěšnosti a vlivu jednotlivých aktivit na zdravý rozvoj klientů a vlivu na jejich socializaci.

Díličními cíly je pomocí této analýzy zjistit, které aktivity mají největší vliv na utváření harmonické osobnosti, a které naopak jsou nejméně vhodné, které aktivity je dobré zachovat, které rozšířit nebo naopak zrušit. Tato analýza bude sloužit jako podklad pro vytváření nových výchovně vzdělávacích plánů této organizace. Tím bude mít bezprostřední vliv na výchovné působení a bude pro praxi plně využita. Práce neanalyzuje pouze aktivity jednotlivých dětí, ale i celé skupiny, a z části také zaměstnanců. Hledá nové cesty, které organizaci ovlivní v další etapě jejího fungování.

Pro práci jsem zvolila výzkumnou metodu interview. V empirické části použiji kvalitativní výzkum, jehož cílem je zjistit, které aktivity jsou pro klienty nejžádanější, a které mají největší vliv na jejich pozitivní rozvoj a jejich socializaci. Z dostupných materiálů SDD MARKÉTA, o. p. s. použiji informace o využívání volného času, rozhovory s respondenty zjistím oblíbenost aktivit a jejich přínos pro cílovou skupinu.

V práci vymezuji základní pojmy týkající se ústavní výchovy a volného času. První část je věnována trávení volného času. Ve druhé části se zabývám péčí o děti vyrůstající mimo vlastní rodinu, zejména se zaměřuji na zařízení pro náhradní rodinnou péči a zařízení pro výkon ústavní výchovy, kde věnuji pozornost úskalím výchovy v těchto zařízeních. Ve třetí části podrobněji rozebírám systém výchovy v Soukromém dětském domově MARKÉTA, o. p. s. Jedná se o zařízení, které se svou vnitřní strukturou a podstatou nejvíce podobá rodině, avšak svou koncepcí, vnější strukturou a odborností je zcela specifickým zařízením, které se vyrovná všem profesionálním pracovištím. Čtvrtá část je zaměřena na samotné ovlivňování volného času v konkrétním zmíněném zařízení. Organizace volného času v Soukromém dětském domově MARKÉTA, o.p.s. je jed-

nou z nedílných součástí koncepce tohoto zařízení, která se opírá o preventivní systém výchovy. Výchova je zde založena na utváření základních hodnot, které vedou k formování umístěných dětí. Vedle rodinnosti, která je zde hlavním pilířem výchovy, je výchova soustředěna na individuální rozvoj dětí a všestrannou podporu rozvoje autentické osobnosti s přihlédnutím na daná specifika každého dítěte. A právě tyto oblasti se formují aktivitami mimo školu a povinnostmi a rozvíjejí ty schopnosti, které jsou nejvíce žádané. Výchova ve volném čase zde má především sociální význam.

1 Využití volného času

Volný čas a jeho trávení je v současné době jednou ze sledovaných oblastí zdravého životního stylu. Je to oblast, která zasahuje život každého člověka, odvíjí se od něj mimo jiné způsob života, má vliv na zdravotní i preventivní chování, kvalitu mezilidských vztahů i na dobrou pracovní výkonnost. S těmito jednotlivými činiteli se nejhůře potýká mládež, která se v některém období svého života nacházela v podmínkách život ohrožující. Jsou to lidé, kterým byla nařízena ústavní výchova. Jejich harmonický život je narušen, a proto bývá důležitá prevence, ve které své nezastupitelné místo má pozitivní trávení volného času. Volný čas a jeho trávení je jednou z klíčových rolí pro utváření životních hodnot, z čehož následně plyne i možná harmonizace osobnosti a lepší společenské uplatnění jedinců vyrůstajících v dětském domově. Je to jeden ze způsobů, jak lze zasáhnout do života ohrožených dětí a pomoci jim aktivovat harmonický život v dospělosti.

1.1 Volný čas

Pojem volný čas udává složení dvou významů, které sami o sobě mají specifický význam. Jejich složením dostáváme jedinečný nezaměnitelný význam, který ovlivňuje život každého člověka. Pojem čas je možno chápat v různých stránkách a pojem volný, označuje svobodný, nevázaný.

„Soudobá věda i popularizační literatura charakterizuje různé stránky času:

- Čas života (biologické rytmy a poznávání času? Proměnlivost a učení se času: čas v různých obdobích života včetně stárnutí člověka).
- Čas komunikace.
- Čas prezentace světa (čas kosmický, biologický, sociální).
- Čas ve vědeckém poznání a jeho měření.“¹

„Chápání, poznávání a zkoumání času prošlo v dosavadní historii lidstva podstatnými proměnami: od poznání pravidelně se opakujících jevů (dne a noci, ročních období) přes

¹ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha : Portál, 2008, s. 10.

proměnlivost různých fází života až k pojetí času jako jevu objektivně měřitelného i subjektivně prožívaného. V novověké filozofii se čas stal vedle prostoru základní podmínkou každé smyslové zkušenosti: zahrnuje v sobě minulé, současné i budoucí.“²

V historii k výraznému oddělení práce a volného času dochází teprve se vznikem třídních společností, ve kterých se volný čas stává atributem moci, majetkem vládců a vládnoucích tříd (otrokářů a později feudálů), zatímco práce je naopak údělem utiskovaných a vykořisťovaných tříd.³

Čas jako pojem je pojmem velmi subjektivním. Vnímání času prožíváme individuálně nejen jako jednotlivci, nýbrž i každý z nás v různých obdobích života. Každá situace a její trvání může být chápáno pouze v pojetí subjektivního vnímání a je nepřenositelné. Současná doba přináší nové vnímání času a mezi lidmi je velmi rozšířeným souslovím „nemám na to čas“. Já, jako pedagog, který v oblasti volného času pracuje, mohu toto tvrzení vnímat opačně, než je myšleno. Protože čas máme všichni stejný, den má 24 hodin a rok 365 dní. Jeho trávení je pouze na nás. Mohu si tedy ono tvrzení vysvětlovat, jako „neumím nakládat se svým časem“, „mám jiné priority“, „jsem přepracovaný“, „jsem neschopný“ nebo „jsem vyčerpaný“.

„Čas je základní dimenzí, velkou jistotou a šancí lidského života. V jeho průběhu se člověk setkává s příznivými i negativními podmínkami a vlivy, které jeho prožívání někdy podporují a stimulují, jindy však brzdí nebo znemožňují. Časové vymezení života předpokládá a vyžaduje, aby člověk usiloval o to, čas svého života zhodnocovat co nejlépe, a v tom směru jednal aktivně.“⁴

Chceme-li svůj život zkvalitnit, budeme se jako první oblastí zabývat právě oním časem, který začneme zhodnocovat a třídit. Budeme ho vnímat jako vzácný dar, který

² HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha : Portál, 2008, s. 10.

³ PÁCL, P. *Sociologie životního způsobu*. Brno : SPN, 1988, s. 137.

⁴ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha : Portál, 2008, s. 10.

jsme obdrželi, a jeho trávení je ovlivněno právě našim rozhodnutím. A tak sami volíme, jaký čas se stane tím volným, se kterým si sami nakládáme a k čemu ho využijeme.

Psychologický slovník definuje volný přesně. „Volný – nepevný, nezakotvený, nevázaný, nezávislý, nepodléhající omezením.“⁵ Volný čas je součástí života člověka od jeho počátku, avšak v každé době a v každé kultuře se na volný čas nahlíží odlišně a přikládá se mu jiná důležitost. Využívání volného času určuje životní styl a právě to, jak trávíme volný čas, ovlivňuje i kvalitu životního stylu. Volný čas je tedy tím hlavním prvkem, který může vychovatel při výchově uchopit a použít k tomu, aby ovlivnil osobnost tak, aby výsledný efekt vedl ke zlepšení kvality života jednotlivce i společnosti.

„ Volný čas je částí lidského života mimo čas pracovní (návštěva školy a pracoviště) a tzv. čas vázaný, který zahrnuje biofyzilogické potřeby člověka (spánek, jídlo, osobní hygienu), chod rodiny, provoz domácnosti, péči o děti, dojíždění za prací a další nutné mimopracovní povinnosti. Volný čas je dobou, kterou má po splnění těchto potřeb a povinností člověk k dispozici pro činnosti sebeurčující a sebevytvářející:

- odpočinek a zábavu,
- rozvoj zájmové sféry,
- zlepšení kvalifikace,
- účast na veřejném životě.“⁶

Volný čas by se dal lidově nazvat, že je to čas, kdy si dělám, co chci. Záměrně je použit název „lidový“, protože k vysvětlení tohoto přirovnání v tématu týkajícího se dětí je velmi důležitý. Do jaké míry je čas, který dítě tráví s rodiči například na dovolené, nebo na procházce jeho volným časem? Je volný čas rodiny, volným časem dítěte? Za dítě velmi často rozhodují jeho rodiče – vychovatelé. Množství aktivit, které děti mají, se odráží spíše, než od jejich zájmů, od financí, možností dopravy a dalších vlivů, na které rodiče musí brát zřetel. Je tedy důležité rozlišit také volný čas dětí na ten, kdy si dítě skutečně určuje, co chce, a na ten, který má vyplněný, a je považovaný za smysluplně

⁵ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2000, s. 676.

⁶ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha : Portál, 2008, s. 10.

trávený. I když v tomto případě by se dalo říci, že se nejedná o volný čas, ale o čas „volnočasový pracovní“. Mezi ně se řadí ty kroužky a zájmové činnosti, které jsou sice mimo vyučování, ale vybrali je rodiče, protože je to pro dítě a jeho osobnostní rozvoj dobré. Například základní umělecká škola, málokteré dítě to považuje za volný čas, tréninky, které jsou pro děti zátěží, jazykové kroužky, na kterých musí ještě dělat úkoly. V očích rodičů se jedná o zájmovou činnost ve volném čase. Děti si svůj volný čas mohou představovat jinak.

Volný čas lze tedy chápat jako individuální postoj k času, ve kterém si volíme aktivity a dáváme jim sami důležitost a tím i hodnotu v našem životě. Tento čas na nás působí a utváří naše osobní vnímání spokojenosti či nespokojenosti.

Žumárová (in Průcha, 2009) popisuje volný čas jako společenský produkt, který se objevuje na určité úrovni rozvoje společnosti a je významnou společenskou hodnotou. Je to časový úsek, v němž jedinec svobodně rozhoduje o sobě a o svých aktivitách. Soubor aktivit ve volném čase tvoří základ životního stylu člověka, sociálních skupin a celé společnosti.⁷

1.2 Volnočasové aktivity

„Obsahy i způsoby volnočasových aktivit diferencují, svým vlivem a dosahem pronikají mezi všechny příslušníky společnosti. Stále patrněji jsou východiskem všestranného rozvoje osobnosti, formování společenských vztahů a utváření dalších předpokladů pro uplatnění v dospělosti. Takto se stávají celoživotní dimenzí celé populace. Přitom vycházejí z dobrovolnosti účasti a rozhodování účastníka, zda do volnočasových aktivit vstoupit a jak se jich účastnit.“⁸

Volnočasové aktivity jsou součástí sociální struktury a můžeme je různými způsoby diferencovat. Dále jsou ovlivňovány faktory povahy např. demografické, národnostní, zdravotní, majetkové, třídní, profesní, náboženské, kulturní aj. Systém aktivit a institucí

⁷ PRŮCHA, J. (ed.) *Pedagogická encyklopedie*. Praha : Portál, 2009, s. 738.

⁸ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha : Portál, 2008, s. 11.

volného času se také promítá do národní a mezinárodní legislativy. Její pojetí a vývoj má přímý vliv na reálnou situaci trávení volného času, jeho výchovného zhodnocování a podmínek pro jeho uskutečňování např. pomocí zákonů.⁹ Nelze však říci, že volnočasové aktivity jsou vždy zcela závislé na uvedených faktorech. Například nákladné volnočasové aktivity se dají v improvizovaných podmínkách provozovat i zcela zadarmo, lidé se sluchovou vadou mohou chodit tančit, mnoho středoevropanů surfuje, potápí se a provozuje sporty spojené s odlišným klimatickým prostředím. Lidé s handicapem mnohdy umí svůj volný čas využít v oblastech, kde právě tento handicap překonávají.

Zvláštní pozornost volného času se upíná na děti. Děti jsou samy o sobě aktivní. Většina školních institucí je však založena na tom, že děti mají hlavně poslouchat, pozorovat a pamatovat si to, co je jim předkládáno. Je tedy zcela přirozené, že děti, kterým se dostává málo příležitosti k uspokojování dětské zvědavosti, se stávají buď apatickými, nebo zlobí. Do opozice se dostávají zvláště děti aktivní, jejichž chování je v daném školském uspořádání nežádoucí.¹⁰ Eliminaci těchto problémů lze dosáhnout pomocí volnočasových aktivit.

„Ucelené poznání systému aktivit a institucí volného času zprostředkovává věda o volném čase a pedagogika volného času. Jejich význam zvýrazňuje skutečnost, že jde o relativně mladou oblast, která se v současnosti rychle rozvíjí a je stále ještě oblastí jeho částečně zmapovanou a poznanou. Věda o volném čase zkoumá vznik volného času, rozvoj jeho obsahu a funkcí i podmíněnost společenským kontextem: řeší jeho pronikání mezi mladou populací, pro kterou je významnou podmínkou jejího současného života i perspektivou úspěšného rozvoje.“¹¹

Pedagogika volného času nezůstává jen u dosavadního způsobu realizace aktivit, ale odkrývá nové možnosti, předkládá alternativní řešení a inspiruje uskutečňování v praxi.

⁹ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha : Portál, 2008, s. 12.

¹⁰ HERMOCHOVÁ, S. *Hry pro život I*. Praha : Portál, 1994, s. 7.

¹¹ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha : Portál, 2008, s. 12.

Při tom důsledně uplatňuje základní charakteristiky volného času, zejména volitelnost a dobrovolnost, jež umožňují zájemcům vstupovat do těchto aktivit.¹²

1.3 Prostor, kde volný čas nabývá hodnot

Trávení volného času v současné době bývá velmi často předmětem komerce. Příkladem toho jsou velká zábavní centra typu Babylon v Liberci. Koupit si můžeme zážitky, jako například let balónem nebo jízdu v luxusním autě. Jsou to však zážitky v pravém smyslu slova nebo jsou to jen pseudozážitky, které nemají pranic společného s hodnotným využíváním času? To je na zvážení všech, kteří tyto nabídky hodlají využívat. Samo aktivní trávení volného času také funguje jako prevence nežádoucích jevů (vandalismus, kriminalita) a pro některé cílové skupiny je jako jediný cíl plně dostačující.¹³ Zážitková pedagogika využívá zážitku k prožitku vedoucímu k učení lepšího vnímání života. Z toho plyne, že zážitek, který vede k prožití určité aktivity, vede k naučení hodnot a tudíž je pro nás přínosný, protože zvyšuje kvalitu našeho aktivního života a může nás dovést k participaci na utváření vlastních hodnot na rozdíl od kupování si jednotlivých zážitků, které nemají dalšího využití. „Síla osobnosti se projevuje v tom, že zvládáme úspěšně nejen sebe, ale zároveň i sociálně kompletně kontakt s druhými.“¹⁴

Prostor k využívání volného času nemusíme vnímat pouze jako místo. Můžeme sem zařadit prostor, ve kterém jsou i lidé, činnosti a vše co z jednotlivé aktivity dělá hodnotu, která se podílí na zkvalitňování našeho života. „ Významným nástrojem pozitivního působení je zájmová činnost, která začíná již v předškolním věku, rozvíjí se až do dospělosti a stává se příp. i volnočasovou konstantou života.“¹⁵

¹² HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha : Portál, 2008, s. 14.

¹³ PELÁNEK, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha : Portál, 2008, s. 11.

¹⁴ PORTMANNOVÁ, R. *Hry na posílení psychické odolnosti*. Praha : Portál, 1999, s. 13.

¹⁵ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha : Portál, 2008, s. 25.

Svou roli v trávení volného času hraje i skupina, ke které patříme, klub, oddíl, společenství. Jedná se o uspokojení naší potřeby někam patřit. Tuto potřebu nemají jen dospívající, ale i dospělí lidé. Skupina, do níž patříme, nám pomáhá a působení skupiny nám nabízí i možnost pomoci a tudíž být prospěšný (svépomocné skupiny, zahrádkáři, chovatelé, kluby důchodců atd.). Vytváří se zde mezilidské vztahy. Mezi důležité vlastnosti v této oblasti patří empatie, citlivost k náladě druhých, vřelost, úcta a respekt k ostatním lidem.¹⁶ Další oblast tvoří uzavřené prostory, které jsou k trávení volného času přímo určeny - stadiony, domy dětí, klubovny, herny, školská zařízení. Mezi pilíře, které bývají součástí využívání volného času, patří i vedení. Mezi ty, kteří první náš volný čas utváří a směřují, jsou rodiče, ti jako první ukazují hodnotu a smysl trávení volného času. Poté to mohou být trenéři, pedagogové. Ale nejen ve školních letech potřebujeme vedení. Často i skupiny, které zdánlivě vypadají, že jsou samostatné, jsou pevně zakotvené díky propracované struktuře a pevnému vedení. Každá organizace zabývající se volným časem potřebuje mít kvalitní lektory a instruktory, kteří jsou patřičně vzdělaní v oboru, ve kterém nabízí své služby. Kvalitní vedení nabízených služeb tvoří právě onen pilíř, který drží aktivitu na úrovni hodnoty. Kvalitní instruktor vodní turistiky může z obyčejného školního vodáckého zájezdu učinit akci vedoucí ke vztahu k přírodě a pomoci zabránit jejímu úmyslnému znečišťování.

Prostor, který k trávení volného času vybereme, nemusí vždy znamenat, že se jedná o hodnotnou činnost. Hodnotu každé aktivitě dodává náš zájem a způsob jejího trávení. Pod kvalitním vedením může i nekvalitní prostředí skrývat hodnotně prožitý a naučný prožitek. Například IQ park v Liberci mohou děti proběhnout a bezmyšlenkovitě vyzkoušet nabízené atrakce, což také každoročně vidím. Vede-li děti zkušený pedagog, který je nejprve připraví na aktivitu, jednotlivé atrakce s nimi projde a vysvětlí a nechá je vyzkoušet tak, jak mají fungovat, a v teorii se odkazuje na praxi získanou při prožitku v parku, bývá tato návštěva mnohem více zhodnocena a stává se opravdovým učením a přínosem pro děti.

Jedna z oblastí, které bezesporu tvoří hodnotné prostředí, je příroda. „Příroda je však nejen prostorem zábavy a předmětem poznávání, nýbrž také podnětem pro činnosti,

¹⁶ PELÁNEK, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha : Portál, 2008, s. 41.

které člověka vedou k aktivnímu i šetrnému vztahu k ní“.¹⁷ V přírodě se dá realizovat velice kvalitní trávení volného času, mnohdy má trvalý charakter vysoké úrovně životních hodnot pro ty, kteří se s tímto prostorem jednou ztotožní (př. skauting). Přátelství, které se v souvislosti s těmito aktivitami rozvíjí, a jeho pěstování souvisí zcela jistě s duchovními hodnotami, životní filozofií, upřímností, nezištností a velkorysostí.¹⁸

Hodnotný prostor se nabízí v nově vznikajících lesních školkách pro děti. Jedna taková se nachází v kempu Sedmihorky. Ráno rodiče přivezou děti, které odchází do lesa, kde mají svačinku, hrají si tam a les využívají jako svůj prostor. Na oběd se vrací do kempu ale i zbytek času tráví venku v lesních prostorách. Děti přírodu vnímají jako vlastní prostor, který sice využíváme, ale hlavně si ho vážíme. Kvalitní učitelky jsou velice dbalé učení ekologie a tyto děti tvarují k hodnotám, které využijí po celý život.

„Hlavním prostředkem přírodní výchovy je přirozeně sama příroda. Pod pojmem příroda chápeme stávající podobu potůčků, řek, rybníků, luk, hájků, lesů, kopců, hor, skal a strží atd. To jsou tedy ve smyslu přírodní výchovy naše hlavní prostředky. Vedle nich můžeme použít celou řadu jiných prostředků. Věc, příběh, situaci, hru, materiál. Při správném vytyčení cíle a uvedení situace jimi můžeme dosáhnout požadovaných výstupů. Jakákoliv lidská činnost se dá použít, rozvinout v činnost výchovnou či rekreační a zábavnou. Klíčové je uvědomění si cíle, uvědomění si orientace činnosti (prostředku) na dosažení předem vytyčeného cíle. Tím se odlišuje běžná činnost od výchovné činnosti“.¹⁹

¹⁷ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha : Portál, 2008, s. 19.

¹⁸ BŘEZINOVÁ, K. *Umíme udržovat přátelství? Psychologie dnes č. 9*. Praha : Portál, 31. 8. 2012, s. 15.

¹⁹ HANUŠ, R., CHYTILOVÁ, L. *Zážitkově pedagogické učení*. Praha : Grada, 2009. s. 110.

1.4 Oblasti volnočasových aktivit.

Hanuš a Chytilová uvádí oblasti, ve kterých se volnočasové aktivity praktikují. Jsou různé a svým rozsahem mohou oslovit všechny zájemce.

- **Pohybové aktivity**

- *Sporty v přírodě* - horolezectví, orientační běh, speleologie, běh na lyžích, sjezdové lyžování, skoky na lyžích, skialpinismus, akrobatické lyžování, snowboarding, silniční cyklistika, cyklokros, horská kola, rychlostní kanoistika, vodní slalom a sjezd, veslování rafting, jachting, surfing, windsurfing, jezdeckví, skiboby, saně a boby, bruslení, plavání, potápění, bezmotorové létání, paragliding, golf, lukostřelba, rychlochůze, přespolní běh, běhy do vrchů, triatlon, dublon, přírodní víceboje, softbal, lakros, ringo, badminton, fotbal, ragby, volejbal, hokej, floorbal aj.
- *Turistika* - pěší, vysokohorská, krasová, lyžařská, vodní, cykloturistika a jiné specifické formy turistiky.
- *Rekreace v přírodě* - procházky, houbaření, rybářství, myslivost, sběr lesních plodů.
- *Cvičení v přírodě* - rytmická chůze, běhy, skoky a poskoky, šplhy, hody, nošení břemen, závěsy, posilování, protahování, gymnastická cvičení, cvičení kloubní pohyblivosti, jóga, strečink, tanec aj.
- *Hry v přírodě* - iniciativní hry, lanové aktivity, drobné pohybové hry, hry úpolové aj.
- *Tábornická a zálesácká praxe* - lasování, uzlování, řemeslná praxe, lov, průzkumnictví, pozorování přírody, překonávání přírodních překážek aj.

- **Umělecké aktivity**

- *Literatura* - čtení, recitace, vlastní tvorba, komponovaný pořad, lidová slovesnost, próza, dějiny, osobnosti, skvosty aj.
- *Výtvarné umění* - výtvarné dílny na zvládnutí různých technik tvorby, výstavy, vernisáže, práce s různými druhy materiálů, malířství, architektura, užitá grafika, design aj.
- *Hudba a zpěv*- hudební dílna, koncert, vlastní tvorba, reprodukovány poslech ve vzdělávacích pořadech, hudba klasická, populární, lidová, komorní, operní, baletní, lidová aj.

- *Tanec* - eurytmie, výrazový tanec, taneční dílna, společenský tanec, balet, moderní klasický, velké osobnosti, teorie, vývoj aj.
- *Film* - promítání filmu, tvorba vlastního filmu, klipu, reklamy, režiséři, herci, slavné scény, žánry aj.
- *Divadelní umění* – dramatické dílny, pantomima, zpracování vlastní či jiné divadelní hry aj.
- *Fotografování* - fotografická dílna, výstava, vernisáž, komponovaný pořad s hudbou a světlem aj.
- **Sociálně psychologická aktivity**
 - *Komunikativní aktivity* - argumentace, improvizace, debatní liga, diskuse, volby, konkurz aj.
 - *Sebepoznávací aktivity* - hry v rolích, málo strukturované hry, inscenační hry, dramatické hry, testy aj.
 - *Aktivity tvořivostní* - představivost, fantazie, imaginace aj. ateliéry, dílny, vernisáže aj.
 - *Intelektuální* - testy všeobecných znalostí a vědomostí, hry strategické, taktické aj.
 - *Sociální aktivity* – iniciativní hry, rolové hry aj.
- **Společenské aktivity** - moderní společenské hry, happeningy, slavnosti a rituály, moderní deskové hry.
- **Kognitivní aktivity** - *pozorování a monitoring* tj. sledování zapisování, měření aj. *poznávací aktivity* objevování, srovnávání, starost, kontrola aj. *experiment* - realizování pokusů projektů.
- **Technické aktivity** - *konstrukce* například nového stroje, součástky, objektu, technická šetření, osvětlení, hudební aparatury aj. *zručnost* - různé stavění př. lodě, draku, kola, vozidla, káry, signalizačního zařízení, *technika* jak zvládnout, pochopit obsluhu strojů, přístrojů a nástrojů.
- **IT a mediální aktivity** - *hry, programování a tvorba, vyhledávání* konkrétní informace, obrázku, data a *mediální tvorba*.²⁰

²⁰ HANUŠ, R., CHYTILOVÁ, L. *Zážitkově pedagogické učení*. Praha : Grada, 2009. s. 111-113.

Při pročitání tohoto přehledu je patrné, že oblastí pro uskutečňování výchovy ve volném čase je skutečně dost na to, aby oslovily každého člověka ve společnosti. Zásada, kterou je potřeba se řídit, je, že každá aktivita musí být dobrovolná, jinak se nejedná o volnočasovou aktivitu, ale o povinnost.

1.5 Volný čas jako prevence rizikového chování

Volný čas můžeme různě členit například na volný, polovolný, disponibilní, vázaný, vždy se však jedná o subjektivní pocit daného jedince. To, zda považujeme některou práci za činnost volnočasovou, a naopak některé aktivity za povinnost plynoucí ze zaměstnání, je možné rozlišit pouze subjektivním pocitem a vlastním uvážením. Volný čas zahrnuje časový prostor, ve kterém jedinec nemá žádné povinnosti vůči sobě ani vůči druhým lidem, volí si svobodně činnosti, které ho baví, přinášejí mu uspokojení, radost, potěšení, rozvoj fyzických i psychických schopností, odpočinek, uvolnění a odreagování od pracovních a jiných každodenních situací. Hra na klavír může být pro dítě uvolněním a zábavou, ale zároveň jeho povinností a prací, jestliže má zaplacený hodiny klavíru a sleduje se u něho výkon, pro který musí denně cvičit. Hranice mezi volnočasovou aktivitou a povinností je v tomto případě velice úzká.

Specifickou zvláštností volného času dětí a mládeže je to, že z výchovných důvodů je žádoucí jeho pedagogické ovlivňování.²¹ Důležitým prvkem výchovného ovlivňování volného času mládeže je to, že mládež musí každou aktivitu přijmout za svou vlastní. Dle Pávkové nelze při zásadě dobrovolnosti předpokládat úspěch, pokud nabídka nevstoupí do zájmového pole jedince či jeho skupiny a pokud ho nemotivuje k činnosti.²² Je tak na osobnosti pedagoga, aby z žádoucího trávení volného času vytvořil silný zážitek, který budou mladí lidé přijímat a budou se k němu vracet. Dojde tak k posilování pozitivního chování na úkor chování nežádoucího. Teprve tak může volnočasová aktivita sloužit jako prevence negativních jevů.

²¹ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha : Portál, 2008, s. 13.

²² PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha : Portál, 2008, s. 155.

1.5.1 Ohrožené děti

Kdo jsou ohrožené děti a čím se vyznačují, je v současné době celkem jednoduché vyjádřit. V současném světě, který ovládají média, klesá úroveň morálních hodnot, rozpadají se rodiny a manželství jako instituce bývá zatracováno, lze bezpochyby označit ohroženým dítětem téměř každé dítě. Každé dítě tím, že navštěvuje školu anebo jiné zařízení, je vystavováno vlivům působení některých problémových skupin nebo jednotlivců. V každém kolektivu je dítě z rozvrácené rodiny, nebo neúplné rodiny, dítě hyperaktivní, s různými poruchami chování, děti z chudých rodin atd. Tyto děti ovlivňují kolektiv a jejich chování se dotýká každého člena kolektivu. Jednou z důležitých metod tohoto ovlivňování je potřeba prevence vzniku rizikového chování. Jednou z účinných metod prevence je trávení volného času.

„Čím více prostředí, v nichž se cílová skupina zdržuje, preventivní program zahrnuje, tím větší je naděje na její ovlivnění. Dobrá prevence musí předcházet všem typům sociálního selhání - kriminalitě, abúzu drog, odpadávání ze škol, a z učebních poměrů, předčasným těhotenstvím, nákaze virem HIV apod. Cílem primární prevence nemůže být pouhá absence sociálně patologických jevů, cílem musí být prevence sociálně příznivého chování tj. chování, jež se neslučuje s jednáním protispolečenským. Jinak řečeno primární a sekundární prevence je nesmyslná bez ohledu na hodnotovou orientaci dětí, bez podpory alternativních životních programů, odklánějících rizikové děti od stylu života, který by mohl vést k jejich společenské degradaci. Cílovou skupinou preventivních opatření mohou být:

- hyperaktivní děti,
- děti selhávající ve škole,
- děti s poruchami chování,
- děti zneužívané a týrané v rodinách,
- děti z dysfunkčních rodin,
- děti ze čtvrtí kde je vysoká úroveň kriminality,
- děti z rodin žijící pod hranicí životního minima,
- děti z rodin, v nichž chybí otec,
- děti s nedelikventním chováním,
- populace všech rodičů v komunitě,

- populace všech občanů států aj."²³

Do tohoto výčtu velice dobře zapadají právě děti z dětských domovů. Splňují hned několik rizikových bodů najednou. Většina z nich v důsledku špatné zkušenosti v raném dětství má později diagnostikovanou poruchu chování. Velmi často se jedná o děti s poruchami učení, s hyperaktivitou atd.

„Pokud má v útlém věku stanovenou poruchu chování, která je spojena s hyperaktivitou nebo nesoustředěností, stejně tak jako špatnými sociálními vztahy, pravděpodobně dojde v dospělém věku k poruše osobnosti. Vyhledky do budoucnosti budou mnohem jasnější, budete-li schopni pomoci jeho potíže, mírné nebo těžké, pochopit a pomůžete-li mu naučit se s nimi žít.“²⁴

1.5.2 Syndrom rizikového chování v dospívání

Zdravý životní styl v dospívání – na rozdíl od dospělosti – je často věcí rozumové volby pouze do určité míry. Často v tomto věku totiž dospívající dává přednost rizikovému životnímu stylu, protože ten mu zde pomáhá řešit jeho aktuální problémy (např. nedostatečné sebevědomí).

Kromě informací o zdravém životním stylu v dospívání a výchovy k němu je proto potřeba, aby nejen rodiny, ale i školy byly připraveny při volbě zdravého životního stylu také pomáhat: konkrétnímu dospívajícímu pomáhat odstraňovat nebo oslabovat jeho konkrétní rizikové faktory a hledat a posilovat ochranné faktory rizikového chování. A při již stávajícím rizikovém chování mu pomáhat hledat pozitivní možnost, kterou by své vývojové problémy řešil namísto rizikového chování. Proniknutí do problematiky syndromu rizikového chování je proto při výchově ke zdravému životnímu stylu velmi potřebné.²⁵

K syndromu rizikového chování v dospívání patří tři okruhy rizikového chování:

²³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha : Portál, 2003. s. 267.

²⁴ TRAIN, A. *Nejčastější poruchy chování dětí*. Praha : Portál, 2001. s. 22

²⁵ MACHOVÁ, J., KUBÁTOVÁ, D. a kol. *Výchova ke zdraví*. Praha : Grada, 2009. s. 173.

- zneužívání návykových látek, případně i závislost na nich,
- rizikové chování v oblasti psychosociální,
- rizikové chování v oblasti sexuální.

Bylo prokázáno, že tyto okruhy se nejčastěji vzájemně kombinují a jen zřídka se vyskytuje rizikové chování jen jednoho druhu. Každý z těchto jevů také usnadňuje vznik dalšího (alkohol a drogy snižují úsudek a sebekontrolu v oblasti sexuální, předčasný sex často vede ke krizovým situacím, a tím k dalším negativním psychosociálním jevům atd.). Příčiny rizikového chování v tomto období jsou také pro všechny okruhy společné, stejně jako jsou společné rizikové a ochranné faktory. Proto se užívá termín „syndrom“.

Správný název je syndrom rizikového chování v dospívání, protože je specifický právě v tomto věku. Některé jeho formy jsou totiž rizikové pouze v tomto věku (konzumace alkoholu, pohlavní život), nikoli už v dospělosti. Je velmi důležité, že rizikové chování většinou přináší dospívajícímu určitou pozitivní satisfakci, tj. uspokojení některé jeho vývojové potřeby: zvýšení sebevědomí, možnost komunikace s vrstevníky atd., které je pro něho v jeho vývojovém stádiu mnohem důležitější než jeho vzdálená (a nejasná) budoucnost a její případné ohrožení. Proto je také těžké toto chování měnit. Při prevenci nebo řešení určitých rizikových situací je proto potřeba přistupovat k určitému konkrétnímu dospívajícímu jedinci, pátrat po jeho problémech osobních a vývojových.²⁶ Dospívající v dětských domovech mají mnohem více nejasnou budoucnost než dospívající vrstevníci z běžných rodin. Zároveň jejich základ sebevýchovy a výchovy v dětství bývá silně narušen. Tito dospívající, kteří se sami hledají, se nemají o koho ani o co opřít, proto je zapotřebí věnovat jim mnohem více péče a nabízet jim kvalitní program, který je nadchne natolik, že budou schopni sami eliminovat své rizikové chování.

Velice důležitý právě v dospívání je vztah prosociální, k pozitivní skupině vrstevníků. Úlohu často hraje i náboženské přesvědčení. Pokud má dospívající negativní zážitky a zkušenosti z dětství, je třeba mu pomoci, aby je mohl akceptovat a vyrovnávat se s nimi.

²⁶ MACHOVÁ, J., KUBÁTOVÁ, D. a kol. *Výchova ke zdraví*. Praha : Grada, 2009. s. 174.

Dospívající se často chová rizikově ne proto, že by se tak úmyslně rozhodl, ale proto, že tím podvědomě řeší některý svůj nedostatek – kompenzuje své rizikové faktory.²⁷

Už v dětství a posléze i v dospívání je proto potřeba nabízet ohroženým dětem takovou činnost, která jim pomůže se vyrovnávat s problémy, které jim jejich život přinesl. Je proto vhodné vyhledávat aktivity, které mohou provozovat jak sami, tak s vrstevníky a budou ji moci provozovat i v dospělosti. K tomuto účelu je také dobré, když je dítě součástí některé skupiny vyznávající hodnoty, které napomáhají zvládat úskalí rizikového chování. Mohou to být sportovní kluby, náboženské společnosti, skaut, dobrovolné spolky např. sokol, hasiči atd. Příslušnost k této skupině, je-li aktivní a vykazuje dobré výsledky, může dítě uspokojovat a jen jeho sounáležitost se skupinou může pomoci nevyhledávat jiné skupiny, které jsou právě rizikové a toto chování preferují.

2 Život dětí mimo vlastní rodinu

U dětí, které nemohou být z některých důvodů vychovávány ve vlastní rodině, péči přebírá stát v tzv. náhradní rodinné péči (dále jen NRP). NRP je realizována buď v náhradní rodině, formou adopce či pěstounské péče, nebo je dětem nařízena ústavní výchova v některém ze zařízení pro výkon ústavní výchovy.

„Dítě, které je umístěno do náhradní výchovy, bývá zpravidla emocionálně i sociálně narušené. Už od prenatálního období se někdy potýká s fyziologickým ohrožením (alkohol a jiné návykové látky, nízká úroveň zdravotní péče, škodlivý životní styl). Zažívá trauma, v průběhu těhotenství, po narození před umístěním do náhradní výchovy (v domácím konfliktním prostředí), při příchodu do náhradního prostředí.“²⁸

2.1 Zařízení pro náhradní rodinnou péči

V České republice rozlišujeme následující formy náhradní rodinné péče.

²⁷ MACHOVÁ, J., KUBÁTOVÁ, D. a kol. *Výchova ke zdraví*. Praha : Grada, 2009. s. 178.

²⁸ ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha : Portál, 2007. s. 49.

Svěření do péče jiné osoby než rodiče. Podle ustanovení § 45 Zákona o rodině může soud, vyžaduje-li to zájem dítěte, rozhodnout o jeho svěření do péče jiné fyzické osoby než rodiče, poskytuje-li tato osoba záruky řádné výchovy a se svěřením souhlasí. Při výběru vhodné osoby dá soud zpravidla přednost příbuzným. Ve svém rozhodnutí soud vždy vymezí osobám, které se stávají zodpovědné za výchovu dítěte, rozsah jejich práv a povinností vůči dítěti.

Právní úpravu osvojení (osvojení, osvojení nezrušitelné, mezinárodní osvojení) nalazeme v § 63 až § 77 Zákona o rodině.²⁹ Při osvojení vzniká mezi osvojitelem a osvojeným vztah jako mezi rodiči a dětmi a mezi osvojeným a příbuznými osvojitele vztahy příbuzenské. Osvojitelé mají při výchově plnou rodičovskou zodpovědnost.

Soud může svěřit dítě do pěstounské péče (pěstounská péče, pěstounská péče na určitou dobu) fyzické osobě, jestliže to vyžaduje zájem dítěte a jestliže osoba pěstouna poskytuje záruku jeho řádné výchovy. Dítě může být také svěřeno do společné pěstounské péče manželů. Pěstoun je povinen o dítě osobně pečovat. Zákonnými zástupci jsou i nadále jeho rodiče. Do pěstounské péče jsou především umísťovány děti sociálně osiřelé, které potřebují nejen trvalou individuální péči, ale i dlouhodobou výchovu v náhradní rodině.

Poručenská péče. Jestliže rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, ustanoví soud dítěti podle Zákona o rodině § 78 poručníka, který bude nezletilého zastupovat a spravovat jeho majetek místo rodičů.³⁰

2.2 Ústavní výchova

Ústavní výchova se uskutečňuje na základě rozhodnutí soudu v zařízeních školských nebo zdravotnických. Zpravidla se děti do tří let věku umísťují do kojeneckého ústavu nebo dětského centra. Ústavní výchova ve zdravotnických zařízeních je zpravidla u malých dětí nebo u osob s některým druhem postižení.

²⁹ ZÁKON O RODINĚ č. 94/1963 Sb., § 63 - § 67 ve znění k 20. 3. 2012

³⁰ BUBLEOVÁ, V. et al. *Pěstouni mají právo na služby: Praktický průvodce pro náhradní rodinnou péči*. Praha : Občanské sdružení Rozum a Cit, 2007. s. 64 – 77.

Ústavní výchova trvá do 18 let. Může být prodloužena i do 19 let. Na základě rozhodnutí soudu může být ústavní výchova i zrušena, a to například, když se podmínky, pro něž byla ústavní výchova nařízena, změnil, nebo jde-li dítě do nějaké formy náhradní rodinné péče. Výkon ústavní výchovy v resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky upravuje legislativa. Školský zákon (Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání) č. 561/2004 Sb. řadí školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy do vzdělávací soustavy.³¹

Zákon o pedagogických pracovnících č. 563/2004 Sb. stanovuje požadavky na pedagogické pracovníky působící ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy.³²

Stěžejním právním předpisem pro daná zařízení je zákon č. 109/2002 Sb., tedy Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, jenž značně upravuje pozdější zákon č. 383/2005 Sb., vyhláška č. 438/2006 Sb.³³ atd. a naposledy aktualizované znění je dáno změnou č. 333/2012 Sb.

Sledování výkonu ústavní výchovy ve školských zařízeních upravuje Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí.

2.2.1 Zařízení v působnosti resortu školství

Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy, která spadají pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, jsou nazývána také jako školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Radíme mezi ně diagnostické ústavy (diagnostické ústavy pro děti a diagnostické ústavy pro mládež), dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy.

Do diagnostického ústavu jsou umisťovány děti od tří let věku, kde je jim za pomoci odborníků provedena diagnostika, na jejímž základě jsou následně přemísťovány

³¹ ŠKOLSKÉ ZÁKONY 2012. Praha : Golden Books, 2012. s. 36.

³² ŠKOLSKÉ ZÁKONY 2012. Praha : Golden Books, 2012. s. 327.

³³ ŠKOLSKÉ ZÁKONY 2012. Praha : Golden Books, 2012. s. 363.

do dětského domova, dětského domova se školou nebo do výchovného ústavu. Délka pobytu v diagnostickém ústavu je většinou 2-3 měsíce. Je to doba potřebná pro sledování dítěte pedagogickými pracovníky a psychologem, pro sledování původní rodiny, zda-li není možné dítě vrátit, a zároveň doba, při níž sociální pracovníce vyřizuje různé náležitosti. Diagnostický ústav může zároveň přijímat děti, o jejichž umístění požádali osoby odpovědné za výchovu. V takovém případě poskytuje pouze preventivně výchovnou péči, zpracovává komplexní vyšetření, ale neumisťuje dítě do dalšího zařízení. Pod diagnostické ústavy patří také SVP – střediska výchovné péče.

Dětský domov je zařízení zpravidla pro děti od 3 let. Jsou zde umisťovány děti bez výchovných problémů. Mohou do něj být umisťovány i nezletilé matky s dětmi. Sourozenci se zpravidla umisťují společně. O děti se starají pedagogičtí pracovníci s odborným vzděláním. Dětské domovy mají i ostatní pracovníky, mezi něž patří kuchařky, pradleny, uklízečky a administrativní pracovníci. Např. DD Holice má 22 zaměstnanců na kapacitu 30 dětí. Děti jsou vzdělávány ve školách, které nejsou součástí dětského domova.

Dětský domov se školou je zařízení pro děti do ukončení povinné školní docházky s výchovnými problémy (dříve se nazýval dětský výchovný ústav). Umisťují se sem děti s ústavní a ochranou výchovou. K pedagogickým zaměstnancům (vychovatelům) se řadí etoped a psycholog, dále zde je sociální pracovník, administrativní pracovník, uklízečky, kuchařky a pradleny, domy také vyžadují údržbáře. K některým dětským domovům se školou patří tzv. LVO – léčebně výchovné oddělení. Ty jsou zřízeny pro děti, které mají výchovné problémy způsobené psychiatrickou poruchou. Děti jsou většinou vzdělávány ve škole, která je součástí dětského domova.

Výchovný ústav pro děti od 15 do 18 let, popřípadě do 19 let je zařízení pro děti s výchovnými problémy, pro děti, které páchají trestnou činnost, a děti hůře společensky přizpůsobivé. Děti mají nařízenou ústavní nebo ochranou výchovu. Výjimečně zde může být umístěno dítě starší 12 let, a to za předpokladu, že má uloženou ochranou výchovu a jeho chování vykazuje tak závažné poruchy, pro které nemůže být umístěno v dětském domově se školou. Do ústavu mohou být umístěny i nezletilé matky s dětmi.

Česká republika se drží na prvních místech žebříčku, co se počtu dětí vyrůstajících v ústavní výchově v rámci Evropy týče. Studie „Children without parental care“ srov-

nává počty dětí vyrůstající v ústavní výchově v evropských zemích. Uvádí, že v České republice vyrůstá přes dvacet jeden tisíc dětí v ústavní péči.³⁴ Tento údaj v sobě zahrnuje počet dětí ve všech zařízeních a nehledí na jejich příslušnost k jednotlivým ministerstvům. Dle údajů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR vyrůstá ve školských zařízeních téměř osm tisíc dětí s nařízenou ústavní péčí,³⁵ což je počet dosti vysoký. Navzdory tomu, že počet dětské populace klesá, v těchto zařízeních se tento trend neprojevuje.

2.3 Ústavní versus náhradní rodinná výchova

Jsou to instituce v současné době stále ještě více soupeřící, než spolupracující. Obě instituce se starají o stejnou skupinu dětí a oba tábory spojuje (mimo jiné obory) sociální pedagogika, bez které se neobejdou. Ať už využívají jakýchkoliv služeb z oblasti práva, psychologie, pediatrie, sociologie, ať chtějí či nechťejí, jejich práce je se sociální pedagogikou spjatá natolik, že nelze tento obor v péči o svěřené děti obejít.

V péči o děti žijící mimo vlastní rodinu je zapotřebí rozšifrovat dvě základní oblasti: aby se dítě „dařilo socializovat“ a aby se „vzpamatovalo“ z toho negativního, co už má za sebou. K tomu slouží právě sociální pedagogika, jak zmiňuje Kraus. „Sociální pedagogika tedy má jakési dvě základní funkce - preventivní (profylaktickou) a terapeutickou (kompenzační)“.³⁶

Výchova dětí, ať už je uskutečňována v rodině či v ústavu, by měla naplňovat potřeby nejen individuální (tj. dítěte), ale i společenské. Každá ze dvou zmíněných institucí však péči o děti využívá v rozlišném stylu výchovy, což mezi ně přináší stále rivalitu.

³⁴EUROCHILD. *Children without parental care*. s. 21. [on-line] [cit. 25.4.2013]. Přístup z:

http://www.eurochild.org/fileadmin/user_upload/Members_exchange_seminars/Prague_09/CWPC_national_surveys_1st%20edition%20v3%20FINAL.pdf

³⁵ MŠMT. *Statistika dětí v institucionální výchově*. [on-line] [cit. 25.4.2013]. Přístup z: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/statistika-poctu-deti-umistenych-v-zarizenich-ochrann-a>

³⁶ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha : Portál, 2008. s. 46.

Děti, vyrůstající mimo vlastní rodinu, patří k rizikovým skupinám, proto potřebují větší pozornost, než děti z ostatní populace. Péče o ně je velice složitá. Jedná se o děti převážně ze špatných sociokulturních podmínek, což samo je rizikovým faktorem. Většinou jsou to děti matek alkoholiček, narkomanek, děti z mnohproblémových rodin. To mnohdy vede nejen k sociálním faktorům negativních jevů, ale i k vyšší potřebě odborné péče, neboli profesionálnímu přístupu mnoha oborů (zdravotní, sociální, pedagogický, psychologický).

Největším stávajícím problémem ústavní výchovy je psychická deprivace, kterou lze výstižně charakterizovat jako „psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost k ukojení některé jeho základní psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu.“³⁷ V důsledku toho vznikají v psychické struktuře dítěte zásadní změny, které jsou trvalé a nezvratné. Jediným účinným řešením je prevence a předcházení umisťování dětí do zařízení pro výkon ústavní výchovy. Kolem dítěte v ústavu nekrouží žádné velké fantazie ohledně jeho budoucnosti, proto také v tomto smyslu není podněcováno a chřadne.³⁸

3 Soukromý dětský domov MARKÉTA

Soukromý dětský domov MARKÉTA, o. p. s. (dále SDD)³⁹ je nestátní dětský domov zajišťující náhradní rodinnou péči dětem, kterým je nařízena ústavní výchova. Do sítě škol a školských zařízení je zařazen od 1. 1. 2001.

Posláním Soukromého dětského domova MARKÉTA, o. p. s. je pokusit se přetrhnout bludný kruh, kdy se ústavním dětem rodí zase ústavní děti.

³⁷ MATĚJČEK, Z. a LANGMEIER, J. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Avicenum. 1974, s. 22.

³⁸ GUGGENBÜHL-CRAIG, A. *Nebezpečí moci v pomáhajících profesích*. Praha : Portál, 2007. s. 41.

³⁹ SOUKROMÝ DĚTSKÝ DOMOV MARKÉTA, o. p. s. *Základní listiny a dokumenty*. [on-line] [cit. 19. 4. 2013]. Přístup z: <http://www.ddmarketa.cz/>

Dětský domov je umístěn v rodinném domku s obytnou plochou přibližně 300 m² se zahradou a dvorkem, ve vesnici Radhošť, která má kolem 120 obyvatel. Krajské město je vzdálené 25 minut jízdy vlakem nebo 30 km autem a pro potřeby kulturních a sportovních aktivit dětí je dobře dostupné.

O děti se starají dva stálí zaměstnanci - ředitel zařízení v roli „otce“ a vychovatelka v roli „matky“. Ti se snaží zajišťovat péči o děti tak, aby se výchova v co největší míře podobala výchově v rodině. Ke zkvalitnění pedagogické činnosti je zaměstnán asistent pedagoga – „teta“, která se podílí na výchovně - vzdělávací činnosti.

Na celý chod domova dohlíží správní a dozorčí rada, v níž jsou zastoupeni terapeut, speciální pedagog, ekonom, ostatní úředníci a pedagogové. Zaměstnanci pravidelně navštěvují kurzy akreditované MŠMT a v rámci celoživotního vzdělávání absolvují programy nabízené různými centry.

Materiální vybavení odpovídá standardu až nadstandardu běžné rodiny. Dětem je nabízeno takové množství materiálního vybavení, aby pokrylo veškeré jejich potřeby sebe-realizace.

3.1 Zaměření koncepce

Koncepce SDD je zaměřená na naplňování základních práv dětí, zejména naplnění práva na rodinu, při plném respektování vlastní biologické rodiny. Vychází se z poznatku, že základním pilířem dobré výchovy je výchova rodinná. Proto se dětem umožňuje žít tak, aby mohly poznat základní vzorce rodinného chování, které mohou pouhou nápodobou přenést do vlastního života v dospělosti. Děti se zde učí žít s vědomím, že toto je prostředí umělé a původní rodinu nenahrazuje, nýbrž doplňuje. Vychází se také z úkolu zařízení, které má zároveň sloužit a rozvíjet klienty v oblasti edukační a terapeutické.

Hlavní výchozí body výchovy jsou činnosti cíleně zaměřené na rozvoj osobnosti dítěte, posilování jeho sociálních kompetencí, přijetí vzorců jednání, vychovávání a vzdělávání v duchu daných kulturně společenských norem našeho státu.

Záměr vychází z potřeb společnosti vyplývajících z vědeckých poznatků současné pedagogiky, psychologie a příbuzných vědních oborů a je přizpůsoben daným zákonným

normám, jako je Úmluva o právech dítěte, školský zákon, zákon č. 109/2002 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

K realizaci koncepce jsou využívány dílčí cíle, které jsou dále rozpracovány do několika oblastí.

Vytváření vhodných podmínek zejména pro:

- osobnostní rozvoj dětí a jejich uplatnění ve společnosti.

Každé dítě je rozvíjeno individuálně, právě podle jeho momentální potřeby, s přihlédnutím k jeho věku a schopnostem. K rozvoji dětí jsou využívány všechny dostupné prostředky, v případě nejasnosti se kontaktují odborníci. Není možné neuspokojit potřeby některého z dětí v oblasti, která u něho dominuje. Všechny nabízené činnosti se přinášá v praktické formě tak, aby je dítě využilo k dalšímu rozvoji a bylo mu přínosem v budoucím životě. Při všech aktivitách se uplatňuje právo volby.

Do každodenních činností dětí se zařazují rituály. Rituál je pro děti důležitý prvek, který mu dává pocit jistoty. Každé dítě má své rituály při mytí, ukládání ke spánku, odchodu z domu atd. Zaměstnanci se snaží vyvarovat jednotvárnému rozvoji s přihlédnutím na aktuální motivaci dětí a jejich přání. Osobnostní rozvoj dětí je směřován tak, aby se v budoucnu dokázaly uplatnit ve společnosti, a to nejen tím, že ony samy nastartují svůj harmonický život, ale také tím, že budou moci přispět i k rozvoji svého okolí.

- podporu zdravého životního stylu.

V rámci podpory zdravého životního stylu jsou zařazovány v co největší míře pobyty na čerstvém vzduchu a sport. V letních měsících i výtvarná, hudební a jiná činnost je směřována do venkovních prostor. Další podporou zdravého životního stylu je vhodné stravování. Děti mají možnost zdravého stravování, ale i zde je možnost uplatnit práva volby. Nedílnou součástí je podpora environmentální výchovy.

- ochranu před negativními jevy a jejich následky.

Děti jsou podporovány ve všech pozitivních aktivitách mimo domov. Všechny zájmové kroužky, pobyty s kamarády z běžných rodin a jejich návštěvy jsou respektovány, protože vedou k prevenci patologických jevů. Každá dětská myšlenka vedoucí k podpoře pozitivně stráveného volného času jejich přátel je podporována a je zajištěna její reali-

zace. Pravidelně jsou připravovány programy pro kamarády dětí, aby pedagogové dětského domova měli přehled o jejich zájmech a měli s nimi dobrý vztah.

- naplňování práva na rodinu a zastupování funkce rodiny.

V co největší míře je dětem umožňováno spolupodílet se na programu a všech činnostech a zároveň jsou vedeny k samostatnosti a odpovědnosti za svěřený úkol. Děti jsou směřovány k zodpovědnosti přirozeným způsobem, což je připravuje na jejich samostatný život. Jsou podporovány jejich vztahy s vrstevníky a zaměstnanci mluví s nimi o nich, aby cítily podporu a dokázaly vytvořit harmonický vztah, který je bude naplňovat. Úmyslně jsou zařazovány volné činnosti dětí (neorganizované činnosti pedagogickými pracovníky) s cílem naučit děti samostatně využívat volný čas., neboť ve své rodině nebudou uplatňovat plán výchovně-vzdělávací činnosti. Vždy je upřednostňován rodinný systém výchovy.

- výchovu k aktivnímu občanství včetně participace.

Výchova je také směřována ke spolupodílení se na aktivitách v okolí. Děti se podílejí na kulturních programech v obci (vánoční setkání s občany, dětské akce), a to nejen účastí, ale také jejich organizováním. Starší děti přispívají prací a pomocí. Dalším prostředkem je členství v různých organizacích. Sokol, vodácký oddíl, církev, účast na schůzích a spoluzodpovědnost za činnost je zvláště u těch starších samozřejmostí. Důraz je kladen i na zapojování do dění ve škole. Děti jsou podporovány v přispívání k rozvoji školy, např. pomáhají organizovat školní výlety, zapůjčují kostýmy a pomůcky na různé školní akce. Zapojují se také do aktivit MŠ – připravují mikulášskou besídku, dětský den atd.

K naplňování cílů koncepce pedagogové využívají výchovnou činnost, odbornou garanci, prevenci, mimoškolní a vzdělávací činnost, porady, hodnocení, doškolování a vzdělávání....

Výchovná činnost je zpracována ve výchovně-vzdělávacím plánu (VVP), který se skládá z pěti částí:

- rozvaha na daný školní rok,
- přehled akcí, které v daném roce absolvujeme,
- IPOR – individuální plán osobního rozvoje dítěte (dále jen IPOR),
- zaměření na daný měsíc a skladba zaměstnání,
- hodnocení naplnění rozvahy a IPORu.

Jednotlivé školní roky VVP se postupně zaměřovaly na tyto oblasti:

Vzájemné poznání a přijetí, rozvoj v oblasti sociální, rozvoj ve sportovních činnostech, rozvoj ve všeobecném vzdělání, upevňování mezilidských vztahů, individuální rozvoj dětí, environmentální výchova a výchova ke zdravému životnímu stylu.

Veškerá výchovná činnost Soukromého dětského domova MARKÉTA, o. p. s. se v zásadě opírá o tyto čtyři pilíře: rodinnost, vzdělávání, volný čas, přátelé.

Dítě se má cítit tak, jako jeho vrstevníci, kteří vyrůstají ve svých rodinách. Má být rozvíjeno podle svých schopností a na základě toho mu má být umožněno co nejvyšší vzdělání. Má být také náležitě postaráno o jeho volný čas s nabídkou takových aktivit, které pro svůj osobnostní růst potřebuje. Dále je potřeba vytvářet dítěti dobré podmínky pro přijímání přátel, znát jeho kamarády a podporovat přátelství s dobrými lidmi. K těmto zásadám se přihlíží při plánování a vytváření všech činností.

Rozvoj každého dítěte je pravidelně konzultován s odborníky. Minimálně jednou za dva až tři roky dítě prochází psychologickým vyšetřením. Pravidelně se uskutečňuje supervize, nejdéle 1x za dva měsíce. Jednou za rok jsou konzultovány výchovné problémy s diagnostickým ústavem. V případě potřeby i častěji. V závažných případech se pedagogové dětského domova obrací na etopeda v diagnostickém ústavu okamžitě. Při nejistých rozhodnutích jsou využívány různých metod a doporučení odborníků. Při poruchách učení pomáhá Speciálně pedagogické centrum Svítání v Pardubicích. Děti jsou v jejich péči a oni dohlíží na dodržování individuálně vzdělávacího plánu ve škole.

Prevence v tomto zařízení je chápána ve dvou rovinách:

- prevence sociálně patologických jevů,
- výchovná prevence - preventivní systém výchovy (vychází ze systému Dona Bosca).

Pro aktivity zaměřené na prevenci sociálně patologických jevů je zpracován minimální preventivní program, kterým se zařízení řídí.

Výchovný styl uplatňovaný v tomto dětském domově vychází ze salesiánského systému výchovy založeného svatým Donem Boscem. Základem jeho preventivního systému

výchovy je laskavost, využívání rozumu a citu a výchova k morálním hodnotám, to vše v prostředí důvěry a lásky. Mnozí jsou přesvědčeni, že výchovný systém dona Bosca je jednou z pedagogik, které jsou vhodné pro všechny, protože není zbytečně technicky komplikovaná ani náročná na nákladné složité materiály a dá se realizovat v každém čase a v každém prostředí.⁴⁰

Ve všech oblastech je snaha prevencí předcházet případným potřebným sankcím, které nemají z výchovného hlediska odpovídající efekt. Základem této výchovy je rozhovor. Proto i v případě porušení vnitřního řádu se upřednostní rozhovor, který slouží mj. k tomu, aby dítě samo hledalo vhodnou formu možné korekce svého chování.

Výchova dětí má vést k tomu, aby děti samy přijaly morální hodnoty a byly tak schopny samy své chování regulovat i v dospělosti. Toto je možné pouze za předpokladu, že mezi dětmi a zaměstnanci je vztah zakládající se na respektu a důvěře. Rozhovor dále vede k tomu, že dítěti je dáván prostor k vyjádření vlastního názoru, a tudíž působí preventivně. Dítě si tak tříbí svůj postoj a nemá potřebu být drzé, protože má možnost se zdravě „utkat“. Rozhovor má navést dítě k sebenáhledu.

Život dětí v tomto zařízení je téměř identický se životem dětí v běžné rodině. Děti zde zažívají rodinné prostředí se vším, co k tomuto životu patří, a to především díky tomu, že se o ně nepřetržitě starají dva stálí zaměstnanci v roli otce a matky. Na rozdíl od klasických státních zařízení jsou zde děti přítomny běžnému manželskému životu a všemu, co k tomu patří: zažívají, jak se k sobě manželé chovají, projevují si něžnosti, řeší konflikty, usmířují se a odpouštějí si. Vidí různost názorů, přesto je zde důvěra a respekt. Prožívají zde plně rodinné prostředí se všemi prvky, specifickými pro toto prostředí. To vše je nezbytně nutné k tomu, aby dítě samo dokázalo nastartovat harmonické soužití se svým partnerem, a tím i vychovat vlastní potomky.

Děti zde prožívají opravdový domov, což je patrné i z přijetí mezi obyvateli v této obci. Mají zde místo, kam patří. A své místo zde mají i po dosažení zletilosti, mohou se sem vracet i se svými dětmi. Tak i jejich děti poznají generaci starší a budou si moci osvojit základní rodinné vazby.

⁴⁰ MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*. Bratislava : DON BOSCO, 2005, s. 10.

V tomto domově je možnost eliminovat největší nebezpečí stávající ústavní výchovy – tj. citovou deprivaci dětí. Dále je zde možnost aktivovat v dětech morální hodnoty tak, aby je děti přijaly za své, což jim v budoucnu umožní lepší socializaci a i v době pro ně nepříjemné jim pomůže překonat období neúspěchu, strachu a prázdnoty (osamocení). Samotný fakt, že někam patřím, odněkud pocházím a někde na mě myslí (popř. mohu za někým jít), je silným motorem pro děti, které se v dospělosti setkávají s odmítnutím v zaměstnání, v partnerském životě, xenofobií atd.

Celý systém výchovy v SDD Markéta je koncipován tak, aby zde vyrostli jedinci schopní integrace do společnosti. Tento dětský domov má být alternativou nejen státním dětským domovům, ale i zařízením pro výkon pěstounské péče (NRP). Rozšiřuje tak diagnostickému ústavu možnosti pro umístování dětí, které mají specifické problémy a potřebují pro svou integraci pevné emoční vazby, stálé zázemí a rodinné prostředí.

Dle Vališové je úloha emočního zázemí intimacy a solidarity mezi členy rodinného společenství jedním z hlavních úkolů a jeho nejvýznamnější tmelící silou.⁴¹ Lze říci, že zázemí, které je poskytované dětem v tomto zařízení, je právě takovým společenstvím.

3.2 Trávení volného času v dětském domově MARKÉTA

Vzhledem k tomu že v dětském domově vyrůstá skupina dětí, která je velice různorodá nejen po stránce intelektuální, etnické, osobnostní, emoční, sociální ale i v oblasti prostého životního nadšení, je zde věnována velká pozornost trávení volného času. Je to oblast, která všechny členy skupiny spojuje. Zároveň jim i umožňuje individuální rozvoj a zohledňuje každého jednotlivce a jeho schopnosti. Děti se vzdělávají v různých typech škol, doba mimo vyučování je dobou, kdy na ně lze přirozeně působit a tudíž výchova se odehrává většinou v době mimo vyučování při volnočasových aktivitách i při povinnostech v domově v čase určený mimo školu a školní povinnosti. „Dovednosti jsou získané dispozice pro užití vědomostí, pro řešení problémů, pro vykonávání činností

⁴¹ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2011, s. 369.

určitého druhu“.⁴² Poznáváním všech aktivit pomáhá k osvojování, je však zapotřebí děti také podněty nepřesytit, aby nedošlo k opačnému efektu. Dítě má vrozenou schopnost rozlišovat v podnětech. Má schopnost podněty přivolat, ale má i své pojistky proti přetížení. Je nutné, aby vychovatel dovedl jedno od druhého rozlišit.⁴³

Děti, které do dětského domova přichází, jsou velice traumatizované. Po prožitém traumatu nabývají dojmu, že došlo k nevratné negativní změně, po níž nelze život vrátit k normálu.⁴⁴ Skrze prožívání volného času dochází k uzdravování stávajících traumat, aktivity využívané v tomto zařízení neslouží pouze jako prevence, ale zároveň i jako terapie, která v různých fázích vývoje sehrává různou roli. Proto je zapotřebí, aby volnočasové aktivity zahrnovaly co největší množství aktivit. Dle Pávkové je zapotřebí, nezaměřovat se u těchto dětí pouze na negativní jevy (vlastností návyků a chování), ale soustředit se a odhalovat a posilovat kladné stránky osobnosti a využívat jich jako motivačního činitele k větší aktivitě, posílení důvěry ve vlastní síly a schopnosti.⁴⁵

3.2.1 Sport

Oblast sportu je ve výchově velice zastoupena nejen díky potřebě zdravého životního stylu, ale především proto, že velmi často má silný vliv na jedince v jeho osobnostním rozvoji. Všechny děti umístěné v tomto zařízení nedosahují dobrých výsledků ve školním vzdělávání, často však reprezentují školu ve sportu. Tím se setkávají s kladným hodnocením a nalézají svou cenu, zažívají tak někdy jediný osobní úspěch. Mezi nejčastější druhy sportu patří turistika, cykloturistika, in-line, lyžování, kanoistika, florbal, fotbal, volejbal, vybíjená, ringo, plavání, potápění, lanové aktivity, tanec. Je zde potřeba zdůraznit, že například v lyžování tyto děti dosahují velmi dobrých výsledků, některé jsou instruktory lyžování, některé se účastnily i větších celostátních lyžařských závodů. Ve školních kolech při lyžařských kurzech obsazují první místa. V kanoistice děti sjíždí nejen tuzemské řeky, ale i zahraniční v Rakousku či Slovinsku a Slovensku. Některé

⁴² SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha : Grada, 2008, s. 143.

⁴³ MATĚJČEK, Z. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha : Grada, 2005, s. 39.

⁴⁴ GELDART, K., GELDART, D. *Dětská psychoterapie a poradenství*. Praha : Portál, 2008, s. 143.

⁴⁵ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha : Portál, 2008, s. 137.

děti mají mezinárodní certifikát potápění, který jim umožňuje ponor až do 18 metrů. Sport je ve výchově neocenitelným pomocníkem. Nejen, že zvyšuje sebevědomí dětí, zlepšuje jejich fyzickou kondici, ale pravidla, která musí při sportu dodržovat, trpělivost, která musí být, než se dosáhne požadovaného úspěchu, vede k učení sebeovládání a ke kázni, která je pro harmonickou osobnost nepostradatelnou. Přijít do styku s drogami, být okraden, zmlácen, zmrzačen, popřípadě zastřelen, se může člověku přihodit jak na ulici, tak ve škole.⁴⁶ Sport může napomoci tyto nepříjemné situace lépe zvládat. Naopak děti, které by k těmto negativním jevům inklinovaly, může napomoci eliminovat vyvolané napětí a tím zvládat vlastní agresivitu.

3.2.2 Kultura

Dětský domov se nachází v malé obci, přesto dětem nabízí bohatý kulturní program. Díky cestovní dostupnosti a spojení s několika většími i velkými městy mají děti možnost navštěvovat kulturní představení ve velké míře. Pravidelně navštěvují Východočeské divadlo v Pardubicích (minimálně 6x do roka představení pro starší děti a minimálně 4x do roka představení dětské). Každoročně navštíví nějaké muzeum, výstavu a představení, ve kterých některé z nich také účinkují v rámci volnočasových aktivit. Pravidelná účast je i na všech akcích pořádaných v obci při různých příležitostech, kdy na většině těchto akcí domov participuje. Jsou to karnevaly, vánoční posezení pro občany, pálení čarodějnic, drakiáda, pietní akt k uctění padlých z druhé světové války, pouť a posvícení a také tradice jako jsou velikonoce a pomlázková občůzka chlapců v obci, či společné obecní zpívání u rozsvěcení vánočního stromu na počátku adventu. V průběhu společné dovolené se vždy navštíví některé z našich kulturních památek.

V této oblasti je možné zmínit i sledování televize, které se dnes řadí mezi méně vhodné způsoby trávení času. V tomto zařízení se však televize sleduje minimálně a lze tento program zařadit mezi kulturu, protože většina pořadů je pečlivě vybírána a často sledována společně za určitých podmínek. Např. venku prší a tak se zaleze k televizi a pustí se třeba nějaký dobrodružný příběh. V zimě často nějakou pohádku. Je zde snaha, aby si děti uměly z nabízeného programu vybírat, a aby televizi nevyužívaly jakou lacinou

⁴⁶ BENDL, S. *Kázeňské problémy ve škole*. Praha : Triton, 2011. s. 27.

kulisu. Dle Martínka lze mediální násilí považovat za jednu z nejzávažnějších příčin agresivního chování u dětí a mládeže. Média mají velkou moc ovlivňovat myšlení, jednání a citění lidí. Prostřednictvím televize lze manipulovat s informacemi, zjednodušovat realitu, jednoznačně upřednostňovat některé názory.⁴⁷

3.2.3 Prázdninové akce

Hlavní prázdniny dětský domov vždy zahajuje táborem pro své děti a jejich kamarády z blízkého okolí. Buduje se tak silný vztah mezi nimi a vzniká parta dětí, která spolu vyrůstá, děti se navzájem dobře znají a ovlivňují se po několik let. Toto vzájemné působení přináší silné sociální vazby, které spojují i rodiče dětí a vytváří v obci jakousi komunitu spolupracujících lidí, kteří se dále spolupodílí na ostatních akcích. Poslední táborový den je věnován nejen dětem, ale i jejich rodičům, kteří jsou pozváni ke hrám a společnému programu a večernímu táboráku. Má to vynikající efekt pro socializaci dětí z dětského domova a jejich integraci či inkluzi. Poté týden dětí z dětského domova tráví samy na chalupě uprostřed lesů a skal, kde relaxují a věnují se obnově fyzických i duševních sil. Po návratu děti samy odjíždí na své vlastní akce, tábory, setkání mládeže atd. Tradičně jeden týden o prázdninách vždy společně tráví na dovolené, kde se upřednostňuje aktivní rekreace a kulturní program. Několik málo dní, kdy jsou doma, věnují práci, sportu a sociálním vazbám v obci. Podzimní prázdniny tráví děti společně už několik let v kempu v Sedmihorkách, kde jeden den vyjíždí do zábavného centra Babylon, vždy se staví ve sklárnách a vyzkouší si výrobu vinutých perel. Dále se věnují turistice a celý pobyt se snaží být co nejvíce v přírodě. Vánoční prázdniny patří svátkům a tradicím, jako jsou návštěvy kostela, návštěvy známých, lyžování a procházky v okolí. Jarní prázdniny děti tráví většinou na horách lyžováním. Velikonoční prázdniny se vážou k tradici velikonoc, kde děti dodržují křesťansko-židovské i místní zvyklosti, které zakončí pondělní obchůzka s pomlázkou a odpoledním posezením s místními občany.

⁴⁷ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha : Grada, 2011, s. 78.

3.2.4 Individuální koníčky, zájmové kroužky, oddíly

Každé dítě dostává prostor pro své koníčky a navštěvuje kroužky, jaké chce. Děvčata navštěvují keramiku, tancování, v minulosti výtvarný kroužek, dramatický. U všech jsou stále v oblibě různé sportovní kroužky - florbal, vybíjená, volejbal. Některé děti dojíždí do ZUŠ na hru na hudební nástroje. Jeden chlapec hraje na bicí, někteří na kytaru, na flétnu, klavír. Děti jsou ve vodáckém oddíle, členy sokola. Navštěvovaly také jazykové kroužky, např. angličtinu. Kroužky mají nezastupitelnou roli v socializaci těchto dětí. Tím, že v některých zájmových kroužcích přichází do styku s dětmi běžné populace, většinou z rodin takřkajíc bezproblémových, ovlivňují pozitivním směrem vývoj těchto našich dětí. V oddílech, souborech a kroužcích vznikají vrstevnické skupiny, které jsou pro děti důležité, když jsou ostatní děti na určité morální úrovni, má jejich působení kladný vliv na naše děti, které jsou ohrožené. Tím se okolí významnou měrou podílí na formování jejich osobnosti a nepřímo i na výchově těchto dětí. Proto je pro nás velice důležité tyto aktivity našich dětí rozvíjet a podporovat. Nejde zde přímo o samotnou aktivitu jako takovou, jako výborný výchovný a formační vliv kvalitní vrstevnické skupiny. Vrstevnická skupina hraje v socializaci jedince významnou úlohu. Vztahy v ní jsou rovnocenné, nezávislé, dítě ostatní děti nepotřebuje tolik jako rodiče, a proto s nimi může testovat hranice a odhalovat následky činů, které před druhými dělá. Vazba na rodinu sice bude stále trvat, ale zvláště v období adolescence vzrůstá důležitost vrstevníků jako činitelů socializace. Velkou roli hrají pozitivní referenční skupiny, se kterými se dospívající srovnávají a identifikují, a negativní referenční skupiny, proti nimž se vymezují.⁴⁸

3.2.5 Péče o zvířata

Ukázalo se, že malá domácí zvířata mají ve vývoji člověka od dětství do dospělosti i svůj stimulační a výchovný význam.⁴⁹ Každému dítěti je proto v DD dán prostor také v péči o svého mazlíčka. Zvíře je dobře vybíráno, tak aby dítě bylo schopno zvládnout tuto péči. V současné době v domově s dětmi žije agama vousatá, želva zelenavá, užov-

⁴⁸ SLEZÁK, T. *Socializace*. [on-line] [cit. 28. 3. 2013]. Přístup z. http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/S/Socializace

⁴⁹ MATĚJČEK, Z. *Výbor z díla*. Praha : Karolinum, 2005. s. 161.

ka červená, rybičky ve dvou akváriích, pes, který zároveň slouží ke canisterapii. V minulosti to byli králíci, slepice, andulka, ale i krab, pavouk, morče, kočka. Některá zvířata jsou konkrétního dítěte a to se musí o zvíře starat, zajistit mu stravu, čistit jeho příbytek atd. Některá zvířata jsou společná, jako například pes zlatý retrívr, o jehož péči se děti dělí, mají služby na venčení a na krmení. Tento pes má své nezastupitelné místo v terapii. Pes dovede přijmout člověka za svého pána a dětem dovede být kamarádem, společníkem ve hře, ale i ochráncem. Zastává zde důležitý význam, neboť pomáhá rozvíjet tzv. rodičovské pečovatelské postoje, něžnost, odpovědnost, zkrátka mnoho věcí, které jsou ke cti, třeba až tyto děti budou mít své děti. Dále má pes příznivý vliv na komunikační schopnosti dětí a na jejich sociabilitu.⁵⁰

3.2.6 Ergoedukace

Jedna z nedílných složek výchovy je příprava na praktický život. Tyto děti díky svému nižšímu vzdělání ve svých životech nebudou moci trávit čas pouze zábavou a radovánkami, je zapotřebí je připravit na realitu v podobě práce a někdy těžké fyzické práce. Většina z nich bude vykonávat dělnické profese, a proto se s nimi musí seznamovat a vytvářet si na práci návyk jako na ostatní běžné věci ve svém životě. Součástí ergoedukace je participace dětí na chodu domácnosti, úklidu, drobné údržby a obnovování. Děti mají rozdělené služby v kuchyni, kdy se aktivně podílí na vaření večeře, každý den má službu jeden a druhý mu dělá pomocníka. V průběhu týdne se tak všichni vystřídají. Běžně pracují v zahradě, pěstují zeleninu, kterou zpracovávají, zaváří, zamrazují, suší. Jezdí do lesa na dříví, kterým se v zimě topí v krbu. Natírají plot, malují si ve svých pokojích, podílejí se na výměně koberce, nábytku. Starají se o květiny, nakupují, vyřizují různé záležitosti. Dále se podílí na rozvoji obce, hrabání listí, úklid sněhu, péče o veřejné prostranství, což bývá někdy i finančně ohodnoceno. Pomáhají také s prací místním lidem, například velké nadšení každoročně vyvolá sběr brambor na poli, kdy si po práci rozdělají na poli ohniček a povozí se v traktoru. Pro místní Sokol zase chodí pomáhat s úklidem dřeva. Život na vsi nabízí spoustu uplatnění a možností, jak se s prací seznámit a díky tomu jsou tyto děti do života velmi dobře vybaveny.

⁵⁰ MATĚJČEK, Z. *Výbor z díla*. Praha : Karolinum, 2005. s. 161-162.

Děti a mládež v dnešní době postrádá informace o důležitosti lidské práce. Mládež má v podvědomí, že fyzická práce ponižuje. Je potřeba poučit je o tom, že život je o práci, zodpovědnosti a starostlivosti. Práce učí systematickosti, disciplíně, dobré organizaci práce. Práce dokáže chlapcům pomoci zmužnět a dívkám stát se ženou schopnou prakticky se vypořádávat s mimořádnými situacemi. Mladí lidé se úzkostlivě snaží stát se učiteli, úředníky, obchodníky, lékaři nebo dosáhnout postavení, které nevyžaduje žádnou fyzickou námahu. Přitom fyzická práce např. štípání dřeva, péče o zahrádku, úklid v domácnosti je výborný terapeutický prostředek.

3.2.7 Spontánní hra

V návalu práce a organizovaných činností by se zdálo, že děti nemají čas ani samy na sebe. Opak je pravdou. V rámci výchovy ke zdravému životnímu stylu je snaha naučit děti hospodařit s časem. Za svůj čas si nese každý svou zodpovědnost a toto děti v tomto domově velice dobře chápou. Vědí, že je pro ně povinnost škola, příprava do školy, která je individuální a práce pro domácnost. Zbytek času je na jejich svobodné vůli. Je to stejný vzorec, který budou užívat v dospělosti. Díky tomuto výcviku a pochopení vzorce mají děti dost času na vlastní hru, někdy si hrají společně, někdy odchází za svými kamarády. K těmto činnostem jim slouží mnoho pomůcek - hračky, knihy, hudební nástroje, různá technická vybavení, trampolína a mnoho sportovních náčiní, motorky, minibiky, houpačky, prolézačky, pískoviště, venkovní posezení, kde celoročně tráví hodně času. Hru obecně považujeme za jeden z nejideálnějších prostředků rozvoje dítěte v harmonickou osobnost. Hra je nenahraditelným prostředkem výchovy.

3.2.8 Projekty pro veřejnost, rodiny a širší okolí

Participace na veřejném životě je nedílnou součástí výchovného ovlivňování dětí a působení na jejich socializaci a zároveň usnadňující inkluzi. Mezi rozšířené aktivity patří kulturní akce. Pořádání tradičního dětského karnevalu se účastní 90 dětí plus rodiče z čehož v obci žije pouze 20 dětí. Večerní karneval pro dospělé má podobnou účast. Dětské dny, kterých se účastní 150 dětí, jsou tradičně setkáváním i seniorů, vždy na dětském dni mají vyhrazeno své místo, aby mohli vše ve stínu sledovat. Prostor je zde pro miminka a maminky s kočárky, tatínky i prarodiče a dospívající mládež. Jinou akcí je drakiáda, pálení čarodějnic atd. Zde se děti z dětského domova přímo podílí na přípravách a provozního zajištění akce. Následně pomáhají s úklidem a s hodnocením akcí.

Další akce v obci tyto děti podporují svou aktivní účastí nebo přípravou. Při velkých společenských akcích, jako jsou výroční oslavy obce, se zapojují např. nesením obecního znaku v průvodu, poskytováním občerstvení aj. Dětský domov také pořádá výlety pro rodiny. Tradičně je to několikadenní vodácký výlet, kdy se děti podílí nejen v přípravné fázi, ale i v průběhu výletu přímo v akci při pomoci méně zdatným vodákům. Tato aktivita je velice dobře hodnocena jak dětmi tak dospělými. Další aktivita je setkávání místních rodin, kde děti z dětského domova hlídají a připravují program pro ostatní děti, aby si maminky mohly popovídat a nemusely se starat o své malé děti. Na mnoha akcích, které jsou spíše pro malé děti, dělají starší děti z dětského domova chůvy. Někdy docházejí do rodin pomáhat hlídat děti, aby si maminka mohla udělat nějakou práci např. při zabíjačce. Děti jsou poté za svou službu odměněny výslužkou. Čím bližší je vztah jedince ke skupině, tím menší je jeho schopnost se od ní distancovat.⁵¹ Při výletech na hory učí mladší děti z vesnice lyžovat, aby rodiče neutráceli peníze za instruktory, a tak se zhodnocuje vše, co ony jako malý přijaly. „Východiskem preventivního systému výchovy je přesvědčení, že všichni mladí se dají vychovávat pro dobro, protože v sobě mají zárodky dobra.“⁵² Tato oblast trávení volného času ve společenství ostatních je založena právě na tomto východisku. Děti mají zakusit, jaký je to pocit, když samy vytváří nebo se spolupodílí na konání dobra.

3.3 Péče o zaměstnance

Vše by takto nemohlo fungovat, kdyby v rámci programu proti syndromu vyhoření nebylo dobře pečováno také o zaměstnance. Každá aktivita, kterou domov provozuje, musí být blízka aspoň jednomu zaměstnanci, který přebírá roli vedoucího akce, ten druhý mu je oporou. Pro zvládnání tohoto úkolu je zapotřebí práce na sobě. Oba zaměstnanci mají psychoterapeutický výcvik, účastní se mnoha školení a dopřávají si odbornosti v každé oblasti, která se jim zdá vhodná. Pro vlastní vzdělávání se zde nikdy nešetří ani penězi ani časem. Každý se o svůj osobní rozvoj stará podle svých potřeb a je mu v tom vždy vyhověno. Avšak takový záprah jaký tito zaměstnanci mají, by ani nebyl možný zvládnout bez jasného a hlubokého duchovního ukotvení. Syndrom vyhoření se týká

⁵¹ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha : Grada, 2011, s. 72.

⁵² MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*. Bratislava : DON BOSCO, 2005, s. 52.

duševního, tělesného a duchovního vyčerpání, proto je potřeba zásobovat všechny složky osobnosti. „Duchovní část života bývá zanedbávána, ačkoliv si to tyto lidé někdy neuvědomují. Některé oběti vyhoření si to sice uvědomují, ale domnívají se, že vzhledem k jejich mimořádné situaci bylo zcela nemožné udržet si přiměřený duchovní život. K tomu abychom našli čas na duchovní zotavení se z vyhoření, je nutné změnit pořadí svých hodnot a dokonce zrušit některé aktivity, které jsme dříve považovali za důležité.“⁵³

⁵³ MINIRTH, P. a kol. *Jak překonat vyhoření*. Praha : Návrat domů, 2011, s. 115.

4 Výzkumné šetření

Pro výzkumné šetření jsem zvolila kvalitativní výzkum, ve kterém jsem se zabývala reálnou analýzou trávení volného času v Soukromém dětském domově MARKÉTA, o. p. s.

Předmětem zkoumání jsou volnočasové aktivity nabízené soukromým dětským domovem. Informace poskytuje vzorek respondentů, který je rozdělen do tří skupin. První skupinu tvoří respondenti školního věku. Druhou skupinou jsou respondenti dospívající, zletilí a jeden, který již tento domov opustil. Třetí skupinu tvoří zaměstnanci zařízení tj. ředitel a asistent pedagoga.

Data jsou získávána pomocí interview. Studium interních materiálů slouží k tvorbě otázek rozhovorů a ty jsou následně použity pro zpracovávání dílčích výzkumných otázek.

Cílem výzkumného šetření je zjištění, které aktivity mají největší přínos pro budoucnost dětí a jsou nejžádanější z pohledu dětí a z pohledu zaměstnanců.

4.1 Cíle a výzkumné otázky

První myšlenkou tohoto výzkumu bylo zamyšlení se nad skutečným stavem nabízených činností daného zařízení. Po třináctiletém fungování, kdy postupně odchází první generace dětí, vyvstala myšlenka, jestli činnosti, které tyto děti zažívají, jsou pro ně přínosné, co by se mělo změnit či doplnit. Úvaha se zabývala i otázkou zaměstnanců, zdali i oni o svůj volný čas pečují, zda nehrozí vyhoření, vyčerpání a stereotyp ve výchově a jestli svým vlastním příkladem aktivují správné hodnoty u svěřených dětí. Výzkum má dovést k poznání jak dále pracovat s novými dětmi, v jakých činnostech pokračovat, na které klást větší důraz a které je možné vypustit. Tento výzkum má zcela praktické využití.

Na počátku tvorby plánu výzkumu stojí formulace hlavní výzkumné otázky, která se v této práci opírá o aktivní trávení volného času.

Pro šetření tohoto výzkumu však je důležité hodnocení celkového volného času všech klientů a nezohledňuje se subjektivní vnímání, co jednotliví respondenti považují již za volný čas a co za povinnost. Tato osobní informace nijak nezkruskuje výsledky výzku-

mu, naopak se promítne v opačné polaritě dotazu, což bude mít pozitivní dopad v závěrečném vyhodnocování.

Dílčí výzkumné otázky hledají odpověď, zda je potřeba měnit volbu volnočasových aktivit v Soukromém dětském domově MARKÉTA, o. p. s. a v jakém rozsahu či v jakých oblastech.

Hlavní výzkumná otázka zní:

Které aktivity pro respondenty mají největší vliv na jejich zdravý rozvoj a vliv na jejich socializaci?

Na ústřední výzkumnou otázku odpovím pomocí dílčích výzkumných otázek. Tyto odpovědi jsou shrnutím jednotlivých rozhovorů, jejichž přepis je v příloze.

Dílčí výzkumná otázka č. 1

Jaké druhy zájmových aktivit respondenti ve volném čase preferují?

Tato otázka má zodpovědět reálnou představu o tom, jak si děti představují trávení volného času podle jejich chutí a představ. Nalezneme odpověď a budeme moci lépe porozumět potřebám dětí. Zda je jejich touha trávit volný čas u televize, počítače, sportovních aktivit, které nabízí zájmové kroužky. Mezi jejich nejpreferovanějšími zájmy se může objevovat četba, ruční práce, ale i práce na zahrádce. Kolektivní hry, výlety po okolí nebo společenské hry. Dovolená, turistické výlety pěší, na kole, vodní turistika a různé druhy sportů. Dále mohou volit individuální trávení času, procházky se psem, volný čas trávený s kamarády. To je hrubý výčet aktivit, ze kterých děti mohou volit. Tato odpověď závisí na věku dětí, jejich individuálních charakteristických rysech a volných vlastnostech. Děti budou volit aktivity jim nejbližší, tím ukáží na potřebu zaměření k uspokojování jejich tužeb.

Dílčí výzkumná otázka č. 2

Které aktivity by si respondenti chtěli uchovat do dospělosti?

Tento dotaz zodpovídá, zda tyto děti vnímají aktivity jako celoživotní naplňování. Zde by také mělo být zobrazeno, jak děti vnímají volný čas dospělých, jestli vnímají nějakou potřebu trávení volného času v dospělosti a zda si uvědomují rozdílnost mezi volným

časem svým a dospělých. Dokážou-li si děti představit, že některé aktivity se jim mohou stát celoživotním koníčkem a že některé aktivity jsou důležité pro vlastní fungování organismu. Zde by se už měly objevit také vlastní názory dětí na jejich budoucnost, zvláště u těch starších. Určitě by se mělo ukázat, zda si uvědomují náročnost jednotlivých aktivit a jejich vázanost na určité činitele, kterých se jim nemusí v budoucnu dostávat například finance, čas, prostory, vzdělání, zdravotní rizika atd. Můžeme očekávat i prolnutí s jejich budoucí rodinou a jejich očekávání i od možného partnera.

Dílčí výzkumná otázka č. 3

Které aktivity by respondenti chtěli předat svým dětem?

Zde děti ocení přínosnost jednotlivých aktivit, které samy zažily. Je to oblast, v níž musí trochu přemýšlet, aby vytrídily, co je skutečně pro ně důležité a co by dopřály svým vlastním dětem. Je to oblast, která ukazuje na skutečné prožívání, předpokládáme-li, že i tyto děti chtějí svým dětem jednou předat to nejlepší. Setkáme se zde i s názorem na to, jestli děti mají poznat širokou škálu aktivit nebo jen ty, kterým se budou věnovat v budoucnu. Zajímá nás také, jestli děti považují za přínosné jednostranné rozvíjení a zažívání úspěchu v některé oblasti či raději mají prožitky, které je uspokojují a naplňují pouze samotným prožíváním.

Dílčí výzkumná otázka č. 4

Které aktivity jsou respondentům nejpřirozenější?

Přirozenost a spontaneita jsou hlavními pomocníky při výběru volnočasových aktivit dětí s různými problémy. Proto zde toto téma odkrývá oblast, která by mohla pomoci rychleji se orientovat v potřebách dětí a skrze trávení volného času pomoci dětem v jejich tíživých situacích. Určitě zde hraje svou roli etnický původ, věk, intelekt, přesto zde může být i společný ukazatel žádaného zjištění. Očekávané přirozené aktivity mohou být jak v oblasti sportu, tak ale i domácích pracích, pečování o mazlíčka či společné trávení volného času např. na dovolené nebo samota.

Dílčí výzkumná otázka č. 5

Které aktivity respondentům přináší největší užitek pro jejich vlastní život?

Jak děti vnímají veškeré aktivity ve vztahu jejich vlastních životů a jejich budoucnosti, je pro nás velice podstatné. Zde se dozvíme, jaký samy mají zájem a chuť participovat na aktivitách a jejich přípravě právě s ohledem na vlastní důležitost a přínosnost. Zvláště starší děti by si už měly uvědomovat, které ty aktivity, byť i méně atraktivní, jsou pro ně nejcennější, které vedou k jejich osobnímu rozvoji, a které budou moci ve své dospělosti zužít. Nejdůležitější poznatek k této dílčí otázce by mělo být zjištění, zda si děti uvědomují potřebnost smysluplného trávení volného času a zda rozlišují mezi povinnostmi a volným časem nejen v dětství, kde znají svá práva a nároky, ale i v dospělosti, kdy si budou muset tento svůj čas organizovat samy a pro zdravý vývoj a s ohledem na potřebnou výkonnost bude zapotřebí v první řadě umět rozlišovat a plánovat veškerý čas.

4.2 Výzkumné metody

Kvalitativní výzkum odráží výzkumné metody, které jsou ovlivněny i možnostmi výzkumníka. Pro práci jsem zvolila výzkumnou metodu interview. Rozhovorem získáváme informace o názorech, postojích, přáních, obavách dotazovaného, informace o jeho vnitřním světě, které nám nemohlo umožnit pozorování. Použila jsem kombinaci strukturovaného rozhovoru tvořeného předem připravenými otázkami a polostrukturovaného rozhovoru, který mi dával možnost aktivně reagovat na danou situaci. Jasně daná struktura mi umožňovala přehledně zapisovat odpovědi jednotlivých respondentů a ukazovala jasnější údaje, které se daly dobře zpracovávat. Nevýhoda, která u této formy je strojenost a horší navazování kontaktu s respondentem, nebyla žádnou překážkou díky důvěrné známosti mezi tazatelem a respondenty. Polostrukturovaný rozhovor pomohl dotazovaným v lepším porozumění pokládaných otázek. I když byla struktura rozhovoru pevně daná, některé děti díky svým inteligenčním nebo osobnostním schopnostem potřebovaly více vysvětlit otázku nebo ji přeformulovat pro lepší pochopení. Popřípadě jejich odpověď zaznamenat do jiného bodu, než na který právě odpovídaly. Tento způsob mi umožňoval rychleji reagovat na vzniklou situaci a přitom respondenty nijak neodradit.

V první části výzkumu jsem studiem materiálů získala potřebné informace o zařízení a o všech aktivitách. Pomocí těchto materiálů jsem vytvořila strukturu rozhovoru a získala podklad pro tvorbu dílčích výzkumných otázek. Studiem těchto materiálů jsem získala

přehled o všech volnočasových aktivitách využívaných v zařízení. Materiály získané studiem nabízí ucelený přehled dat pro toto šetření. Tato metoda sloužila jako podklad k hlavní výzkumné práci. Dokumenty, které jsem k tvorbě výzkumných otázek a otázek pro rozhovor využívala, jsou:

- vnitřní řád zařízení,
- individuální plány osobního rozvoje,
- přehled kroužků,
- přehled pořádaných akcí,
- výroční zprávy,
- rozvaha k výchovně vzdělávacímu plánu,
- skladba zaměstnání,
- minimální preventivní program.

Výzkumný vzorek je tvořen z respondentů, které jsem rozčlenila do tří skupin. První a druhou skupinu tvoří klienti Soukromého dětského domova MARKÉTA, o. p. s. První skupina se skládá z dětí školního věku, které jsou ještě žáky základní školy a jsou již schopny samostatně posoudit a nezáujatě odpovědět na dané otázky. Druhou skupinu tvoří mládež, která se blíží věku dospělosti. Jeden z respondentů, daného vzorku je dospělý a v péči domova už v současné době není. Výzkum se dále opírá o interview s ředitelem zařízení, který nabízí odborný pohled na danou problematiku, a asistentem pedagoga. Oba zastupují třetí skupinu tohoto výzkumného vzorku a zároveň reprezentují opačný názor. Nevystupují zde jako klienti, tedy ti, kdo aktivity přijímají, ale jako ti, kdo tyto aktivity a celý program pro děti zprostředkovávají.

Velkou výhodou interview oproti jiným metodám je navázání osobního kontaktu, který umožňuje hlubší proniknutí do motivů a postojů respondentů. U interview můžeme sledovat reakce respondenta na kladené otázky a podle nich usměrňovat další průběh. V tomto případě se jedná o nejlevnější metodu, umožňující shromažďovat dostatečné množství dat v relativně krátkém čase. Výhodou je přímý kontakt účastníků a možnost přesné interpretace otázky podle věku a osobních schopností dotazovaného. Umožňuje také rychlé reakce v případě dalších sledovaných oblastí, které se vzájemně ovlivňují.

Rozhovory probíhaly po předchozí dohodě. Respondenti byli předem seznámeni s přibližným obsahem otázek, jejichž pořadí se měnilo podle individuálních projevů

dotazovaného. Znali záměr práce i cíl. Tazateli usnadňovalo průběh rozhovorů, že se s respondenty zná. Nebylo potřeba tedy používat neformálních otázek, které by uvolnily atmosféru. Samotný vztah mezi dotazovaným a tazajícím je důvěrný. Proto zde odpadaly jakékoliv obavy dotazovaných a jejich názory zastoupené v rozhovoru jsou tedy autentické, v souladu se skutečným prožíváním. Než bylo přistoupeno k rozhovoru, znovu byly zopakovány požadavky a ujasněno, co je dotyčný respondent ochoten zodpovědět. Jasně se vymezila hranice rozhovoru, určil se okruh otázek, na které se tazatel nebude ptát. Dále byl dotazovaný upozorněn, že otázky budou kladeny tak, aby byla zajištěna jeho co největší anonymita.

4.3 Charakteristika respondentů

Výběrový soubor je tvořen třemi různými skupinami, které jsou složeny z respondentů výzkumného šetření. Každá skupina tvoří jeden samostatný vzorek, který odpovídá na výzkumné otázky.

V prvním vzorku je pět dětí navštěvující základní školu, kterých se výsledek výzkumu bude týkat, a pro něž je celá analýza diplomové práce směřována. Zastoupeny jsou zde různé věkové kategorie, pohlaví, sociální i charakterové odlišnosti a různá míra inteligence. Různá je i doba umístění v zařízení a vztah k biologické rodině. Odlišné je i prožívání těchto dětí a v neposlední řadě i vlastní osudy každého z nich. Tato skupina respondentů tvoří širokou škálu potencionálních klientů využívající služby, které jsou podstatou šetření.

Druhý vzorek, tvořený mládeží ve věku 16 až 22 let, je složený z pěti klientů domova, kteří se svým věkem blíží hranici dospělosti. Někteří ji již dosáhli, jeden z respondentů už dětský domov opustil. Tento vzorek zahrnuje klienty z řad studentů učiliště, střední školy i ze školy vysoké. Ve skupině jsou zastoupeny obě pohlaví, různé charakterové i osobnostní vlastnosti, sociální odlišnosti dotazovaných, různé úrovně vzdělání, různá délka pobytu v dětském domově.

Zástupcem třetího vzorku je ředitel zařízení, který domov založil a po celou dobu existence domova je jeho ředitelem. Zná nejen veškeré dokumenty týkající se tohoto výzkumu, ale především zná jednotlivé volnočasové aktivity, kterých se sám účastní. Jeho postřehy a znalosti jsou cennými daty pro zhodnocení a závěr výzkumu. On také bude

zavádět nové změny, které z výzkumu vyplynou do reálného života zařízení. V tomto vzorku je také zahrnut další zaměstnanec zařízení, který vidí využívání volného času v tomto domově z pozice asistenta pedagoga. Tento vzorek je nazýván zaměstnanci.

4.4 Výsledky výzkumného šetření.

U rozhovorů jsem sledovala převážně vztah respondentů k volnočasovým aktivitám. Jejich aktivní zájem o veškeré dění kolem volného času. Jejich přímý vztah mezi vlastním volným časem a volným časem obecně. Je-li jejich aktivita přijímaná pasivně, nebo zda ji berou za svou aktivitu. Dále mne zajímala participace na vlastním trávení volného času. Zda není nabízená činnost pro ně jakousi povinností, kterou v dospělosti nebudou muset přijímat. Sledovala jsem jejich přímé uvědomování si propojení volného času se zdravým životním stylem. Hluběji jsem se zabývala konkrétními aktivitami a směřovala rozhovor k vlastní potřebě využívání aktivního volného času ve prospěch sebe a tím i společnosti. Zajímalo mne, zda respondenti preferují soukromé nebo společné aktivity a jak se promítají jejich vlastní potřeby v trávení volného času. Toto sledování mi poskytlo ucelený přehled, který je základem pro zpracování analýzy volnočasových aktivit a odpovědí na výzkumné otázky.

Dílčí výzkumná otázka č. 1

Jaké druhy zájmových aktivit respondenti ve volném čase preferují?

První vzorek respondentů - školní věk

Tyto děti uvádí, že nejoblíbenější aktivity jsou ty, které ukazují na jejich dovednosti. Například sport či ruční práce. Zároveň z šetření vyplývá, že sledování televize je pro ně nejméně oblíbená aktivita, upřednostňují jak individuální zábavu, tak i společné aktivity celé skupiny. Prioritu v oblíbenosti mají aktivity prožívané s vrstevníky z běžných rodin a účast na akcích v obci. Nechtějí přijít o společné akce, spíše by se zřekly svého koníčku ve prospěch společně pořádaných akcí. Nemají potřebu změny a považují svůj volný čas za rovnoměrně rozložený.

Druhý vzorek respondentů - mládež

Z šetření vyplývá, že tito respondenti preferují emotivněji prožívané zážitky, které se váží k úspěchu, adrenalinovému sportu nebo jsou nějakým způsobem atraktivní, například potápění, lyžování, kanoistika v zahraničí. Sledování televize nepřikládají žádnou důležitost a velmi důležitá je pro ně participace na aktivitách v obci, která jim dává zažívat pocity sounáležitosti, přijetí a vlastní důležitosti. Nemají potřebu změny v této oblasti a ani se nevyjadřovali, že by jim chyběly osobní aktivity v místech, kde se schází mládež, např. diskotéky, kluby apod. Zajímavostí je, že jediná aktivita, o kterou by byli ochotni přijít, se vždy týkala jejich soukromé aktivity, která by nezasáhla do chodu domova.

Třetí vzorek respondentů - zaměstnanci

Z rozhovoru vyplývá, že zkušenost pedagogů ukazuje, že děti preferují aktivity, které jsou jim od mala nabízeny, na které si zvykly, a které jim dávají vyniknout mezi vrstevníky. Ve sportu, kde dovednosti uplatňují i ve vztahu k jiným dětem, při akcích v obci, kde mají své místo a cítí se zde potřební. Dále je dle pedagogů patrné, že činnosti aktivně prožívané dětmi jsou jimi lépe přijímány než ty, kde jsou pouze pasivní, nebo ty, které jim jsou předkládány jako práce či povinnost. (Příklad: vyrábění si samy ze své vůle ano, ale vyrábění v rámci přípravy Vánoc už není pro ně tak atraktivní, váže se k povinnosti).

Závěr k 1. dílčí výzkumné otázce

Respondenti preferují zájmové aktivity, při kterých se uplatňují jejich dovednosti, a které jim pomáhají ke zvýšení sebevědomí. Zároveň jsou to aktivity, které jsou náročné, a které vyžadují disciplínu, znalosti a dovednosti. Sporty, aktivity v obci a pro rodiny včetně participace na organizaci, společné trávení volného času celé skupiny (společné výlety, dovolené, prázdninové pobyty aj.) Ani jeden z respondentů neuvedl, že mezi nejoblíbenější aktivity je sledování televize či jiná média. Ačkoliv se u jednotlivců na některých stupních oblíbenosti objevují, nikdo jim ale nepřikládá zvláštní váhu a oproti vrstevníkům se tyto děti vymykají. Toto zjištění je v kontextu sledovaných dětí přinejmenším vynikající.

Dílčí výzkumná otázka č. 2

Které aktivity by si chtěli respondenti uchovat do dospělosti?

První vzorek respondentů - školní věk

Tato skupina dětí vzhledem ke svému věku, a někteří s ohledem na svou inteligenci, nedokážou popsat svou představu o vlastní budoucnosti, spíše vyjadřují obavy, nebo naopak jejich představa koresponduje se současnou situací. Vědí, že volný čas v dospělosti je třeba rozložit na různé aktivity, a že odpočinek je důležitý, nemají však představu o svém volném čase v budoucnu.

Druhý vzorek respondentů - mládež

Mládež, která je už dospělosti blíže, si uvědomuje, že některé trávení volného času je náročné finančně, časově, vědomostně nebo technicky. Uvědomují si, že ve své dospělosti nebudou moci některých dosavadních aktivit užívat, což je mrzí, ale zároveň si chtějí zachovat alespoň ty dostupné činnosti, které jim poskytnou hodnotné trávení volného času. Např. výlety, vycházky atd. Z rozhovorů některých respondentů vyplývá, že jejich potřeba některé aktivity je pro ně motivující k vyšším výkonům, např. ve škole či zaměstnání, aby pro ně v budoucnu tyto aktivity byly lépe dostupné (lyžování). Většina uvádí, že by nejraději trávili volný čas tak, jak jsou zvyklí ze svého dětství tráveného v dětském domově.

Třetí vzorek respondentů - zaměstnanci

Zaměstnanci vypovídají, že veškeré aktivity jsou vybírány pro děti tak, aby z nich měly užitek a rozvíjely je v co nejvíce možných oblastech. Dětem je vysvětlováno, že je důležité volný čas hodnotně využívat nejen v dětství, ale i v dospělosti. Vědí, že volný čas slouží mimo jiné i k regeneraci sil, což vyplývá i z jejich odpovědí. Ředitel uvedl, že děti formují aktivity prožívané společně s ostatními rodinami, zároveň jsou tyto aktivity oblíbené a jsou nenáročné na praktikování v jejich dospělosti. Příkladem je například různé sjíždění řek s partou rodin. S tímto tvrzením se asistent ztotožňuje.

Závěr ke 2. dílčí výzkumné otázce

Děti by si chtěly uchovat všechny aktivity, které v současnosti provozují. Všichni vědí o potřebě aktivního trávení volného času v dospělosti, pro zvýšení kvality životního stylu a pro své zdraví a uchování si psychické, fyzické a duchovní rovnováhy. Starší děti si uvědomují náročnost takového programu a s tímto vědomím si chtějí uchovat do dospělosti hlavně sportovní, turistické a kulturní aktivity a chtějí se účastnit a participovat

na aktivitách pořádaných v obci. Důležité je, že tyto děti vnímají dělení času, přijímají různé formy jeho trávení a volný čas je pro ně čas, kdy se nevěnují svým povinnostem. Toto dělení je základem pro nastartování smysluplného trávení jejich času v budoucnosti, a tím i možnost zodpovědného postoje ke zdravému životnímu stylu.

Dílčí výzkumná otázka č. 3

Které aktivity by respondenti chtěli předat svým dětem?

První vzorek respondentů - školní věk

Děti odpovídaly velice rychle, bez rozmyslu a jasně. Jejich děti, by měly prožívat to, co prožívají oni. Výlety, hraní, sportování. To znamená, děti vybírají ze současného prožitého nebo plánují pro své děti aktivity, které děláme společně. Výlety, kdy se dětem podržuje čas, poznávají nové a nejsou omezovány nějakými povinnostmi. Hraní opět symbolizuje čas věnovaný dětem. Intenzivní chvíle trávené společně, kdy zažívají svou důležitost. Sport patří do oblasti jejich volného času a je jejich součástí. Opět sem řadí jízdu na kole, lyžování a vodáctví, což jsou sporty, které děláme společně.

Druhý vzorek respondentů - mládež

Skupina těchto respondentů poukazuje na to, že by chtěli dopřát svým dětem to, co sami prožívají, uvědomují si ale i určitou náročnost tohoto způsobu života. Důležité je pro ně společné trávení volného času a společné akce v obci, které zmiňují. Martínek uvádí, že každý člověk je od narození členem mnoha skupin, jejichž tlaku je neustále vystavován. Příslušnost ke skupině je buď dobrovolná – neformální skupina, nebo je podmíněna vnějšími okolnostmi – formální skupina. Toto platí u vlivu party. Jestliže v této obci je společenství místních lidí, kteří mezi sebou vytváří různé skupiny a vzájemně si pomáhají a podporují, můžeme mluvit o pozitivním působení neformální skupiny na jedince. V tomto případě na děti, které zde vyrůstají a místními občany jsou přijímány a rády mezi ně chodí a rády se účastní společných akcí. Jsou rády součástí této „party“. Lze tedy předpokládat, že respondenti, kteří mají rádi místní aktivity pořádané např. sokolskou jednotou, již jsou členy, budou i u svých dětí preferovat sounáležitost s touto skupinou. Zřejmě je také zapíše do Sokola a jejich děti budou cvičit a účastnit se různých aktivit.

Třetí vzorek respondentů - zaměstnanci

Oba shodně uvádí, že děti budou nejvíce předávat dětem ty aktivity, které jsou pro ně nyní důležité, a v kterých samy nějakým způsobem vynikají, například ti kteří se stali instruktorem v některé oblasti (např. lyžování, vodní turistika) budou i tuto svou dovednost zprostředkovávat svým dětem. Ředitel je přesvědčen o tom, že i aktivity, které nebudou dětem v dospělosti dostupné, děti nějakým způsobem formují a díky nim budou schopny ve svých budoucích rodinách hodnotně volný čas naplňovat.

Závěr k 3. dílčí výzkumné otázce

Nikdo z dotazovaných nezmiňoval, že budou jeho děti mít své kroužky, a jak konkrétně je bude rozvíjet. Všichni se nějakým způsobem zmiňovali o trávení volného času společně se svými dětmi v podobě výletů, her, sportování a kultury. Se svými dětmi chtějí jezdit na výlety, chodit do divadla, lyžovat a navštěvovat akce v místě bydliště (karnevaly, dětské dny apod.) Při odpovědi na tuto otázku dávali respondenti jasně najevo, že jejich dětství bylo emočně nabitě, zvláště co se týká všech aktivit mimo školu. Trávení volného času na ně silně působí a jednoznačně dávali najevo, že je to způsob výchovy, který je nejvíc ovlivňuje a dává jim zažít opravdové přijetí. Všichni chtějí ve volném čase předat svým dětem rodinnost, kterou právě v těchto chvílích zažívali sami. Hned vedle rodinnosti, nebo spíše současně s tím vyzdvihovali sounáležitost k místu, ve kterém vyrůstají. To jsou především lidé, kteří je obklopují mimo zařízení, a se kterými si zde utvořili vazby vesnicko-sousedské. Stali se pro ně součástí jejich života. Více než o samotné aktivity se jedná právě o vazby, které chtějí svým dětem předávat. Vazby rodinné, vazby společenské.

Dílčí výzkumná otázka č. 4

Které aktivity jsou jim nejpřirozenější?

První vzorek respondentů - školní věk

Jednoznačně vyplývá, že pro tuto skupinu je nepřirozenější aktivitou pohyb, dávají mu přednost před vším ostatním. Ačkoliv chvíle, kdy si mohou skutečně dělat, co chtějí, kdy tráví čas zcela individuálně, samostatně, je toto oblast, o kterou by jim nevadilo přijít. Jejich největší potřeba, jak ukazují zodpovězené otázky, je společnost. Mohou to být chvíle trávené na výletě se skupinou nebo při společenských akcích v obci, ale vždy se mezi nejpřirozenějšími oblastmi trávení volného času objevuje kolektiv.

Druhý vzorek respondentů - mládež

U této skupiny je znát, že zde sehrává roli věk, a proto vývojové zvláštnosti ovlivňují tyto výsledky, pro účely šetření však i toto zjištění je velice cenné. Tato skupina upřednostňuje ve své přirozenosti kontakt s druhými lidmi, veškeré aktivity, ve kterých se utvrzují ve své jedinečnosti a hodnotě vlastního já. K tomu jim slouží jak fyzická aktivita, práce za kterou jsou oceněni, tak sport, ve kterém mají výsledky a zážitky. Přirozenou součástí všech těchto dětí jsou kontakty s okolím. Jak fyzickým setkáním a komunikací tak i komunikace s vrstevníky pomocí PC.

Třetí vzorek respondentů - zaměstnanci

Pedagogové hovoří o individualitě každého dítěte, každý má svou individualitu a tím i svou jinou přirozenost. Přirozeně se děti cítí, když se cítí být užitečné, platné, přijímané. To odpovídá aktivitám, kdy je oceněn jejich výkon, např. sport nebo činnosti, kdy jsou oceňovány pro pomoc, a to ukazuje na aktivity spojené s aktivitami pro obec nebo pro rodiny a kamarády, např. tábory. A akce, kde participují na přípravě a průběhu. Mezi další přirozené aktivity řadí ty, kde se jasně kultivují mužské a ženské životní role, a kde vidí příklad těchto rolí. V jiných rodinách, při práci mužů, při práci žen. Před společenskou událostí, kdy muži pracují s těžšími věcmi, např. nosí stoly, ženy aranžují květiny a podílí se na výzdobě. Pak v péči o kamarády při společných aktivitách.

Závěr ke 4. dílčí výzkumné otázce

Tento vzorek respondentů potvrzuje, že jejich zájmem a přirozeností se stává veškerá činnost skupiny, nejen té, ve které žijí, ale především také té, ve které se pohybují, a od kterých mají potřebu být přijímáni. Vysoce hodnotili veškeré činnosti v obci, kdy se setkávají s ostatními obyvateli a jsou zde jimi přijímáni. Potřeba patření někam nebo k někomu zde víc než potřeba užívat si vstupuje do primárního zájmu dětí. Je jim více či méně jedno, co budou dělat, ale mnohem důležitější je, že to budou dělat s někým. Nelze však přesně určit, jestli tato projevující se silná potřeba plyne z rané deprivace těchto dětí, jejich etnického původu, věku či jinak. Je zde i možnost, že přijetí, které zde zažívají, je natolik silné, že je to skutečně sytí tak, že spolu s tímto syćením spojují veškeré aktivity, které prožívají ve společenství této rodiny a obce. Dalším přirozeným aspektem je pohyb a dobrodružství, což také velmi často je spojeno právě s aktivitami prožívanými s lidmi z okolí těchto dětí. Výlety, společné dovolené rodin, jednorázové

sportovní akce pro rodiny z obce, například vodní turistika, to jsou aktivity, které zahrnují všichni respondenti mezi preferované činnosti. Nejpřirozenější aktivitou je skutečnost, že se navzájem o sebe starají. Péče o malé dítě je největším přirozeným zdrojem poznání pro budoucího rodiče. Práce v domácnosti je nejpřirozenějším poznáním pro roli dospělého.

Dílčí výzkumná otázka č. 5

Které aktivity jim přináší největší užitek pro jejich vlastní život?

První vzorek respondentů - školní věk

Aktivity, které jim přináší užitek pro vlastní život, si ani moc neuvědomují, spíše vnímají, co se jim líbí a co naopak ne. Zcela jistě však chápou jako velké plus vlastní zkušenost. Sami uvádí, že některé aktivity mají vliv na jejich lepší orientaci i volný čas, a to jim může přinášet užitek pro vlastní každodenní život. Ještě však nedokážou určit a analyzovat, které z aktivit mají jaký užitek a naopak jaké aktivity by mohli být spíše nežádoucí, protože jejich zaměření ovlivňují jedince negativním směrem.

Druhý vzorek respondentů - mládež

Tato skupina už dokáže rozpoznat aktivity, které jsou užitečné. Velký vliv zde hraje intelekt a věk. Všichni si uvědomují, že smysluplné trávení volného času má vliv na kvalitu života. Mezi aktivity nejpřínosnější řadí například kontakt s ostatními rodinami, participaci na různých akcích. Vědí, že nejceněnější jsou pro ně běžné věci spojené s chodem domácnosti a všechny činnosti, které se vážou k přípravám jednotlivých aktivit nebo je provázejí.

Třetí vzorek respondentů - zaměstnanci

Z šetření vyplývá, že názor zaměstnanců na užitek aktivit pro dospělost dětí je ve dvou rovinách. Jedna část je ta, která se dotýká přímo jejich života praktického, vedení domácnosti, vztah k práci a k dovednostem. Druhá se týká skutečného trávení volného času. Mezi tu první část řadí vůli a sebevýchovu. Do té druhé zase konkrétní činnosti například sport. To, že umí lyžovat a lyžují rádi, bude v dospělosti vést k tomu, že jejich děti pojedou na lyžařský výcvik ve škole. Plavání je povede k tomu, že budou učit plavat své děti.

Závěr k 5. dílčí výzkumné otázce

Jednotlivé skupiny se v této oblasti liší. Malé děti si vůbec nejsou vědomy, co by jim to mohlo přinášet za užitek do dospělosti. Je to zčásti způsobeno věkem a zčásti vlastní představou o své budoucnosti, která je pro ně velmi vzdálená a spíše se vidí v roli fantazijní, než aby dokázaly předpovídat realitu, která je čeká. Děti uvádí, že raději dávají přednost aktivní činnosti, např. sportu před sledováním televize, ale na nedělní pohádku se jdou všichni podívat s chutí, aniž by tušily, že jim sledování televize může přinášet negativní návyky na trávení volného času pro svou pasivitu. Druhá skupina sice vidí důležitost některých činností jako přínos, ale ve skutečnosti se jim snaží vyhýbat. Pubertální vzdor a vliv jejich skupin, ve kterých se pohybují, je rozhodujícím činitelem na vnímání či nevnímání jednotlivých aktivit pozitivně. I tady platí, že je velký rozdíl mezi „vím“ a „chci“. Ředitel zařízení vystihuje jasně dva pohledy na tuto otázku. To, co se děti učí vědomě, a to, v čem se rozvíjí jejich osobnostní předpoklady. Nejdůležitější pro jejich osobní život je skutečnost, že vše zde zažívají opravdově. Každá činnost, kterou děti zažijí, je ovlivňuje a nejvíc ze všeho záleží na tom, s jak silnými pozitivními emocemi se u činnosti setkávají. Akce, při které je pohoda, je určitě přínosnější a pro děti všeho věku přijatelnější, než sebelepší zábava ve stresu, v atmosféře neklidu či hrubosti. Dalším důležitým aspektem pro přínos do budoucnosti je určitě vzor. Většina činností připravovaná, prožívaná a hodnocená společně bezesporu přináší dětem pocit sounáležitosti a rozvíjí v nich smysl pro společenství, tj. pro rodinnost.

4.5 Shrnutí výzkumného šetření

Shrnutím výzkumu je zároveň odpovědí na ústřední výzkumnou otázku. V této části bych ráda uvedla nejdůležitější poznatky plynoucí z výzkumu. Dále také možné rady, doporučení a ujasnění všech informací získaných v proběhlém šetření a vyplývající ze závěrů k jednotlivým dílčím otázkám. Tato část nabízí ucelený přehled činností, které v rámci volného času Soukromého dětského domova MARKÉTA, o. p. s. mají být zachovány, případně nově zařazeny, rozšířeny nebo omezeny či zrušeny.

Ústřední výzkumná otázka zní:

Které aktivity pro respondenty mají největší vliv na jejich zdravý rozvoj a vliv na jejich socializaci?

Z celkového šetření vyplývá, že jednotlivé činnosti nabízené zařízením pro děti, na ně měly vliv v závislosti na jejich věku. U některých odpovědí se zdá, že respondenti vědí, jaká odpověď by byla žádoucí, a proto to říkají, ale s osobním prožíváním tato odpověď nemá nic společného. Přesto má tato odpověď pro tento výzkum velký význam, protože ukazuje, že děti vědí, co je správné. Jestliže si toto utvrdí i pomocí návyku v dospělosti, bude mnohem snazší si toto udržet.

Respondenti bez ohledu na věk velice dobře chápou smysl volného času, sami vnímají, že je to čas, kdy si dělají to, co mají rádi, a věnují se svým vlastním potřebám. Chápou, že volný čas je nedílnou součástí života, a že je důležité tento čas trávit smysluplně, a že od toho se odvíjí kvalita života. Z šetření je i patrné, že děti vnímají volný čas dospělých odlišně od volného času svého. Rodinná atmosféra, ve které tyto děti vyrůstají, jim dala pochopit smysl aktivit a jejich rozdílnost v závislosti na věku, pracovním vytížení i formě zaměstnání. Je patrné, že toto nemohou tyto děti znát jinak, než z jasně prožitého příkladu dospělých. To dokazuje, že dospělý v tomto zařízení svým příkladem aktivují v dětech hodnoty k smysluplnému využívání volného času a tím se aktivují hodnoty ke zdravému životnímu stylu.

Veškeré aktivity volného času hodnotily velice pozitivně a jako nejcennější uváděly ty činnosti, při nichž se setkávaly s běžnou populací a vystupovaly jako členové nějakého společenství. Například při aktivitách pro jiné rodiny nebo při činnostech konaných v obci. Ředitel zařízení taktéž uvádí, že aktivity, při kterých se děti setkávají s běžnými rodinami, vedou k velmi dobré socializaci těchto dětí.

Shodně všichni dotazovaní uvádí, že aktivity nadstandardní, jako například potápění, jsou vhodné pro sebevědomí dětí, přínos pro rozvoj osobnosti moc nemají, ale napomáhají nepřímo v pochopení souvislostí, jako např. fyziky (význam vztlaku) atd. Dospívající klienti toto hodnotili jako velice přínosné pro jejich postavení mezi vrstevníky.

Nejpřirozenější aktivitou by se zdálo, že bude ta aktivita, kterou si děti samy vybírají, tj. zájmový kroužek, ale tyto děti uvádí, že právě jejich zájmová činnost a osobní trávení volného času je ta aktivita, o kterou by jim nevadilo přijít. Z toho plyne, že činnosti, které vyžadují osobní zodpovědnost, kterou za ně musí nést, pro ně nemusí být vždy ty nejcennější. Možná takto odpovídaly z uvědomění si, že přijdou-li o svou vlastní aktivi-

tu, neohrozí ostatní atd. Fantazii k tomuto zjištění je mnoho a určitě je toto samostatná otázka k dalšímu šetření. Možná i v jiném oboru, např. psychologii.

Obecně zde vyplývá, že veškerá činnost, která se v tomto prostředí dělá společně, ať se jedná o sport, výlety, umělecká činnost nebo práce, je pro tyto děti důležitá v tom, že se jedná o činnost společnou. Nejdůležitějším faktorem pozitivního ovlivňování je zde trávení času jakýmkoliv způsobem, ale hlavně společně. Čas plánování, příprav, aktivního prožívání, hodnocení a vzpomínání, jestliže je společný, má největší vliv na zdravý vývoj a pozdější socializaci těchto dětí. Nelze obecně říci přímo jaká činnost, ale zcela jasně vyplývá, že společné trávení času je nejcennější. Tento poznatek se postupně rozvíjí v patření někam a k někomu. Nejprve je důležité společně doma a hned za tímto se přidává trávení času ve společenství, ke kterému patřím a rozvíjí se zde, i potřeba širšího místa tedy obce. Veškeré aktivity v obci jsou pro tuto skupinu důležité, cítí se zde přijímány a toto prostředí vnímají jako prostředí přirozené. Tedy prostředí, které je ovlivňuje v jejich sociálním vnímání.

Rozmanité druhy činností ukazují, že děti naplňují, umožňují jim všestranný rozvoj, pamatují na individualitu každého jednotlivce a zároveň silně podporují soudržnost celé skupiny.

Výzkum ukázal, že pro dobré fungování zařízení je potřeba zachovat stálou rozmanitost činností a zároveň stále vyzdvihovat a podporovat individualitu každého člena a podporovat jejich participaci na všech akcích.

Plynoucí doporučení

Aktivity, které by měly zůstat zachovány, jsou:

- sportovní činnosti,
- společné aktivity např. výlety, dovolené, oslavy,
- činnosti konané v obci včetně participace na nich,
- práce - ergoedukace,
- individuální prostor pro trávení volného času,
- péče o domácí mazlíčky,
- kulturní akce,
- prázdninové aktivity,

- kurzy pro zvýšení kvalifikace či osobní rozvoj a vlastní dovednost,
- práce s médii.

Aktivity, které by měly být rozšířeny a posíleny:

- společné trávení volného času,
- společné vyrábění,
- společná četba,
- společné hraní,
- péče o zaměstnance – prevence syndromu vyhoření,
- umělecká tvorba individuální (hudební, výtvarná, taneční, dramatická),
- sportovní kroužky v obci.

Aktivity, které je možné snížit, ale ne vyloučit:

- nadstandardní aktivity, které děti posilují v sebevědomí a rozšiřují obzor.

Aktivity, které je nutno vyloučit:

- nebyly nalezeny.

Pro zdravý vývoj a socializaci dětí je zapotřebí udržovat zdravé sociální vztahy, rozložit veškeré činnosti volného času a podporovat děti ve vztazích s vrstevníky se zdravými morálními hodnotami, které budou tyto děti ovlivňovat. Je proto dobré podporovat děti v pozitivních vztazích a žádoucím způsobem zajistit možnost aktivního podílení se na kulturním a společenském životě včetně participace. Umožnit tak upevnění jejich přijatých hodnotových postojů, aby se jim staly pozitivní sociální normou. Pro hlubší zakotvení norem jsou zapotřebí vzory, mezi které patří i zaměstnanci. Proto je důležité, aby i oni aktivně trávili svůj volný čas a byli tak dětem příkladem.

Závěr

Hlavním tématem práce byla analýza volnočasových aktivit v konkrétním dětském domově, ve kterém vyrůstá skupina dětí, z nichž každý prochází nejen přirozeným vývojem, ale také vývojem, který zpracovává jejich raná traumata. Není jednoduché těmto dětem pomoci ve složitých životních situacích. Náročnost se zvyšuje v období dospívání, kdy se nejen vyrovnávají s typickými průvodními znaky jako jejich vrstevníci, ale navíc se musí vyrovnat s problémy plynoucí z jejich etnika, deprivace, úzkostí. Vyrovnávají se s potížemi vlastních biologických rodin. Především však zkoumají své vlastní já, čím vůbec jsou a kdo jsou jejich lidé. V tomto období je zapotřebí věnovat jim velkou pozornost a právě volný čas a jeho prožívání nabízí možnosti nenásilnou formou tyto děti aktivovat k vytváření vlastních hodnot.

V této práci je analyzováno, jak zde děti volný čas tráví, se všemi specifiky, přičemž se zde neřeší pouze individuální aktivity jednotlivých dětí, ale nabídky k trávení volného času i pro celou skupinu po celý průběh pobytu dětí v tomto zařízení. Je zde ukázáno široké spektrum činností a jejich vliv na sociální a osobnostní rozvoj a přínos pro celou společnost.

Výzkumná část přináší poznání, které aktivity je dobré zachovat, a které naopak je možné eliminovat. Ukazuje také, v čem je možné ještě posílit nabídku, a tím zkvalitnit péči o tyto děti a napomoci jim v jejich socializaci.

Výchova jedince není založena pouze na trávení volného času, ale na spoustě dalších činitelů, které vývoj jedince ovlivňují. Nicméně návyk na smysluplné trávení volného času napomáhá jednotlivci k lepšímu a kvalitnějšímu prožívání života, a tím napomáhá k podporování zdravého životního stylu.

Práce dále odhaluje, že velký vliv na kvalitu trávení volného času má příklad, vzor a společnost, ve které se tyto děti nachází. Je proto dobře, že tato práce našla způsob hodnotnější práce s dětmi také v participaci zmíněných dětí na společných událostech obce, společné pobyty rodin a různé společné oslavy. Výzkum tak konkrétně přispívá ke zkvalitnění péče o znevýhodněné děti, které zde vyrůstají a budou vyrůstat.

Život dětí žijících v soukromém dětském domově MARKÉTA, o. p. s. je nadstandardní, a to nejen co se týká materiálních podmínek, ale i v oblasti nemateriální, vztahové a

prožitkové. Je to zařízení, které má svá specifika a v oblasti volného času nabízí širokou škálu činností, které mají silný pozitivní vliv na zdravý vývoj jedinců. Tím těmto dětem zajišťuje plnohodnotný aktivní život ve společnosti.

Seznam odborných zdrojů

1. BENDL, S. *Kázeňské problémy ve škole*. 2. vyd. Praha : Triton, 2011. 264 s. ISBN 978-80-7387-436-0
2. BŘEZINOVÁ, K. *Umíme udržovat přátelství? Psychologie dnes č. 9*. Praha : Portál, 31. 8.2012. 65 s. ISSN 1212-9607
3. BUBLEOVÁ, V. et al. *Pěstouni mají právo na služby: Praktický průvodce pro náhradní rodinnou péči*. Praha : Občanské sdružení Rozum a Cit, 2007. 241 s. ISBN není
4. GELDART, K., GELDART, D. *Dětská psychoterapie a poradenství*. 1. vyd. Praha : Portál, 2008. 336 s. ISBN 978-80-7367-476-2
5. GUGGENBÜHL-CRAIG, A. *Nebezpečí moci v pomáhajících profesích*. 1. vyd. Praha : Portál, 2007. 120 s. ISBN 978-80-7367-809-8
6. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha : Portál, 2008. 239 s. ISBN 9788073674731
7. HANUŠ, R., CHYTILOVÁ, L. *Zážitkově pedagogické učení*. 1. vyd. Praha : Grada, 2009. 192 s. ISBN 978-80-247-2816-2
8. HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha : Portál, 2000. 774 s. ISBN 80-7178-303-X
9. HERMOCHOVÁ, S. *Hry pro život I*. 1. vyd. Praha : Portál, 1994. 175 s. ISBN 80-85282-79-8
10. CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Praha : Grada, 2007. 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4
11. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha : Portál, 2008. 208 s. ISBN 978-80-7367-383-3
12. MACHOVÁ, J., KUBÁTOVÁ, D. a kol. *Výchova ke zdraví*. 1. vyd. Praha : Grada, 2009. 296 s. ISBN 978-80-247-2715-8
13. MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha : Grada, 2011. 152 s. ISBN 978-80-247-2310-5
14. MATĚJČEK, Z. a LANGMEIER, J. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Avicenum, 1974. ISBN není
15. MATĚJČEK, Z. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. 1. vyd. Praha : Grada, 2005. 184 s. ISBN 80-247-0870-1

16. MATĚJČEK, Z. *Výbor z díla*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2005. 445 s. ISBN 80-246-1056-6
17. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha : Portál, 2003. 344 s. ISBN 80-7178-771-X
18. MINIRTH, P. a kol. *Jak překonat vyhoření*. 1. vyd. Praha : Návrat domů, 2011. 138 s. ISBN 978-80-7255-252-8
19. MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*. 1. vyd. Bratislava : DON BOSCO, 2005. 165 s. ISBN 80-8074-022-4
20. PÁCL, P. *Sociologie životního způsobu. I*. vyd. Brno : SPN, 1988. 209 s. ISBN neuvedeno.
21. PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. 4. vyd. Praha : Portál, 2008. 224 s. ISBN 978-80-7367-423-6
22. PELÁNEK, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. 1. vyd. Praha : Portál, 2008. 208 s. ISBN 978-80-7367-353-6
23. PORTMANNOVÁ, R. *Hry na posílení psychické odolnosti*. 1. vyd. Praha : Portál, 1999. 104 s. ISBN 80-7178-607-1
24. PRŮCHA, J. (ed.) *Pedagogická encyklopedie*. 1. vyd. Praha : Portál, 2009. 936 s. ISBN 978-80-7367-546-2
25. SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. 2. vyd. Praha : Grada, 2008. 328 s. ISBN 978-80-247-1821-7
26. SVOBODA, M. a kol. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. 792 s. ISBN 80-7178-545-8
27. *Školské zákony 2012*. Praha : Golden Books, 2012. 783 s. ISBN 978-80-905075-2-4
28. ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. 1. vyd. Praha : Portál, 2007. 144 s. ISBN 978-80-7367-318-5
29. TRAIN, A. *Nejčastější poruchy chování dětí*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. 200 s. ISBN 80-7178-503-2
30. VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. 2. vyd. Praha : Grada, 2011. 456 s. ISBN 978-80-247-3357-9
31. ZÁKON O RODINĚ č. 94/1963 Sb., § 63 - § 67 ve znění k 20. 3. 2012

Elektronické informační zdroje

1. EUROCHILD. *Children without parental care*. 224 s. [on-line] [cit. 25. 4. 2013]. Přístup z:
http://www.eurochild.org/fileadmin/user_upload/Members_exchange_seminars/Prague_09/CWPC_national_surveys_1st%20edition%20v3%20FINAL.pdf
2. MŠMT. *Statistika dětí v institucionální výchově*. [on-line] [cit. 25.4.2013]. Přístup z: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/statistika-poctu-deti-umistenych-v-zarizenich-ochranne-a>
3. SLEZÁK, T. *Socializace*. [on-line] [cit. 28. 3. 2013]. Přístup z. http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/S/Socializace
4. SOUKROMÝ DĚTSKÝ DOMOV MARKÉTA, o. p. s. *Základní listiny a dokumenty*. [on-line] [cit. 19. 4. 2013]. Přístup z: <http://www.ddmarketa.cz/>

Seznam zkratk

o. p. s. - obecně prospěšná společnost

NRP - náhradní rodinná péče

SVP - středisko výchovné péče

VLO - výchovně léčebné oddělení

SDD - Soukromý dětský domov

MŠMT - ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy

MŠ - mateřská škola

VVP - výchovně vzdělávací plán

IPOR - individuální plán osobního rozvoje

ZUŠ - základní umělecká škola

Seznam příloh

Příloha A - přepis rozhovorů s respondenty

Přepis rozhovorů s respondenty

1. Myslíš si, že máš pro sebe dostatek volného času?

A	Ano.
B	Jo.
C	Ano.
D	Jo.
E	Ano.
F	Mám dost času.
G	Ano.
H	Myslím, že jo.
I	Ano.
J	Ano.

Ředitel: „Myslím si, že mají volného času tak akorát, ale ne každý s ním dokáže zacházet. Některé děti toho stihnou hodně a některé nezvládají ani své povinnosti.“

Asistent: „Myslím, že děti mají dostatek volného času. Po té, co udělají domácí úkoly do školy, splní si svoji domácí povinnost, mohou zbytek volného času využít pro sebe, pro to, co chtějí dělat, co je baví, nebo i pro to, co je potřeba udělat v domácnosti, na zahradě.“

2. Máš dost koníčků, kterým se můžeš věnovat?

A	Ano.
B	Jo.
C	Jo.
D	Jo, mám.
E	Ano.
F	Myslím, že ano.
G	Ano.
H	Ano.
I	Ano.
J	Ano, vždycky jsem se věnoval, tomu, čemu jsem chtěl.

Ředitel: „Někdy jsem měl dojem, že máme překoníčkováno, ale časem se to usadilo. Děti si mohou vybírat podle zájmů, jak chtějí, nejsou nijak omezovány, ale zároveň je podle jejich schopností po nich vyžadována zodpovědnost k aktivitě, kterou si zvolí.“

Asistent: „Myslím, že mají širokou nabídku a pestrou paletu volnočasových aktivit, které si můžou vyzkoušet, a kterým se mohou dále věnovat. Není jim nic naservírováno až pod nos, pokud chtějí se nějaké aktivitě věnovat, musejí se o ni sami přičinit, připravit podmínky pro realizování aktivity, dojet vlakem na kroužek, to se mi líbí.“

3. Je nějaká oblast volného času, které se nemůžeš věnovat? (Něco po čem toužíš, co bys chtěl dělat).

A	Ne.
B	Ne.
C	Nevím.
D	Asi ne.
E	Ne.
F	Nevím, ne.
G	Nenapadá mě.
H	To teda nevím, asi ne.
I	Možná něco je, ale nevím teď co.
J	Určitě ne.

Ředitel: „Každý jejich návrh nějaké aktivity je pro nás výzvou, tak si myslím, že děti nemají neuskutečněné aktivity nebo oblast volného času, po kterém by skutečně toužily. Možná je dobré se právě nad tímto zamyslet, jestli to není chyba, oni nemají touhy, protože všeho dosáhnou, vše je jim splněno.“

Asistent: „Mají dostatek prostoru pro vyjádření svých přání, čemu by se chtěly věnovat. Poté se s nimi o tom hovoří, hledají se možnosti, jak aktivity uskutečňovat. Když je to reálné, jejich touhy se jim celkem plní.“

4. Myslíš, že tvůj čas je moc organizovaný a nezbyvá ti čas na lenošení nebo osobní volno?

A	Ne.
B	Ne.
C	Ne.
D	Ne.
E	Mám dost času na lenošení.
F	Ne, to ne. Já lenoším.
G	Ne.
H	Někdy, třeba když jsme v Sedmihorkách.
I	Dřív mě to tak nepřišlo, teď už si ten čas umím lépe organizovat i sama.
J	Někdy mi toho času na lumpárny ještě zbylo dost.

Ředitel: „Myslím si, že mají dost organizovaný čas ve srovnání s mým dětstvím, ale zároveň obdivuji některé z nich, jak si to lenošení dokážou ještě užívat a vychutnávat. Když je volná třeba neděle, tak skutečně někdo z nich dokáže prolenošit celou neděli, nic za ním není vidět. Celou neděli nedělá nic a najednou je večer a na otázku, co jsi dělal celý den, nemá skutečně co říct.“

Asistent: „Někdy mají děti čas organizovaný dost, zvláště přes týden, kdy chodí do školy, na kroužky, apod. Méně organizovaný ho mají pak o víkendech, pokud není nějaká společná akce, např. pokud se nejede na vodu, výlet, atd. Některé dny je také dětem ponechána svoboda organizovat si svůj volný čas sám. Někdo to dokáže líp, někdo hůř. Ale postupně se to učí.“

5. Kterou aktivitu ze všech možných máš nejraději?

A	Čtení knížek.
B	Vodáctví a lyžování.
C	Hraju si, třeba florbal, být venku, Rybaření.
D	Je mi to jedno, všechny, asi klavír.
E	Sbor, lyžování, akce v obci.
F	Lyžování, dramatařák.
G	Čtení, PC, výlety, lyžování, sport, akce v obci, já mám všechno ráda.
H	Potápění, lyže, voda.
I	Lyže.

J	Sport.
---	--------

Ředitel: „Myslím si, že sport vyhrává, určitě všichni milují lyžování. To je aktivita, na které se všichni shodneme, kterou nikdy nikdo neodmítne. Někdo taky rád vyrábí, každý jinak.“

Asistent: „Jsem přesvědčena, že nejoblíbenějšími aktivitami u dětí jsou ty sportovní.“

6. Jak si představuješ své trávení volného času v dospělosti?

A	Normálka jako teď co děláme, voda, lyže a psaním knížek.
B	Nevím.
C	Nevím.
D	No, že budu žít jako teď. Věnovat se prostě dětem.
E	No to nevím.
F	To je těžký. Neumím na to odpovědět. S rodinou.
G	Aktivně, tak jak jsem se to tady naučila.
H	Čas budu věnovat rodině a převážně sportu a kultuře, výletům.
I	Já už ho teď aktivně trávím, tak bych v tom chtěla vydržet.
J	To si nepředstavuju, protože teď se v tom dost utápím.

Ředitel: „Nabídek, jak se dá volný čas trávit, dostávají dost k tomu, aby si vybraly. Určitě budou chtít některé aktivity předat svým dětem a udržet si je ve svých rodinách. Jsem si jist, že určitě budou využívat příležitostné akce pro své děti jako je karneval nebo dětský den. Určitě budou vyhledávat přírodu k vycházkám.“

7. Je něco ve tvém volném čase, co tě moc nebaví, ale víš, že je to pro tebe dobré?

A	Angličtina mě nebaví
B	Nebaví mě práce, ale musím se to učit.
C	Učení.
D	Ne.
E	Baví mě všechno, nebaví mě poslouchat. A dělat to, co musím.
F	Práce.
G	Nebaví mě dělat něco, když mám i jinou práci, nebo zábavu, která je lepší.

H	Povinnosti se zábavou spojené.
I	Nebaví mě se přizpůsobovat slabším, mladším. Ale kultivuje to mou povahu a pozvedá ducha.
J	Toho je moc. Třeba dodržovat pravidla nebo čekat v souvislost s aktivitou, třeba ve frontě na vlek.

Ředitel: „Stále jim vysvětlujeme, která aktivita je k čemu a proč je dobré se jí věnovat. Vůle a sebevýchova u těchto dětí chybí, proto je důležité jim to stále opakovat. Myslím si, že z aktivit je baví všechno, ale určitě je nebaví to, co je s nimi spojené: pečovat a udržovat věci v pořádku, například kolo, nebo vybalit věci a uklidit, dodržovat určitá pravidla atd.“

Asistent: „Podle mého názoru se v dospělosti nebudou věnovat úplně všem volnočasovým aktivitám, kterým se věnují dnes, ale mám za to, že spoustu z nich si, byť třeba v menší míře, uchovají. To, co v dětství nabyly, budou moct v dospělosti předávat svým dětem – například budou s dětmi chodit na dětské dny, chodit na výlety do přírody, jezdit na kole, povídat si s nimi.“

8. Co budeš určitě dělat, až budeš mít svou rodinu, se svými dětmi ve volném čase?

A	Hory, výlety na kolech, hrát společně hry, číst společně, chodit ven.
B	Budu jezdit na výlety.
C	Chodit na procházku. Jezdit na kole a na lyže, když si na to vydělám.
D	Hrát hry. Výlety.
E	No, to ještě nevím. Budu se snažit, aby taky jezdili na výlety jako my a budeme se zapojovat do různých akcí, jako karnevaly a tak.
F	Hrát si a chodit s nimi ven na procházku a do divadla a budeme chodit na dětské akce a jezdit na hory a na kolech.
G	Moje děti budou trávit volný čas se mnou, takže budou mít spoustu koníčků a zábavy.
H	Co nejvíce času budeme trávit tady a budeme s vámi všude jezdit a hrát si a budeme na všech akcích, které se tady pořádají.
I	Nevím, jestli budu mít děti.
J	Budu rád, když se o ně alespoň trochu postarám, jinak bych chtěl chodit s nimi na výlety a hrát hry a sportovat.

Ředitel: „To už jsem zmiňoval. Myslím, že je trávení volného času hodně ovlivňuje a až budou mít svou rodinu, tak určitě budou chtít předat svým dětem něco z toho, co samy zažily. A díky tomu, že některé aktivity dělají na téměř profesionální úrovni, mají blízko k tomu toto předat. Jestliže jsou samy instruktory lyžování, nebo vodní turistiky, myslím, že budou chtít, aby jejich děti tyto sporty poznaly. Když kluk ztluče budku pro ptáky, a chodí je každý den krmit, určitě bude chtít, aby i jeho syn dokázal držet v ruce kladivo a zkusil něco vytvořit. Holčina, která je zvyklá přečíst ve čtvrté třídě 15 knih za pololetí určitě bude své děti vést ke čtení, už teď čte těm mladším.“

Asistent: „Já osobně myslím, že budou vést děti k tomu, co je samotné bavilo a budou jim i vyprávět o tom, co jako mladší dělaly. Určitě to ale budou dostupné aktivity, jak místně, tak finančně – jízda na kole, vycházky, deskové a karetní hry, četba knih.“

9. Myslíš, že sleduješ televizi málo a chtěl bys ji sledovat více?

A	Ne.
B	Ne.
C	Ne.
D	Ne.
E	Sleduji ji nejméně ze spolužáků, ale stačí to, i když někdy mě láká dívat se víc.
F	Nevím, ani ne.
G	Myslím, že by mi to žralo jen čas, už takhle sotva stíhám školu.
H	No rozhodně více ne, ráda se kouknu na něco, co mě zajímá, ale trávit čas u televize nehodlám.
I	Ne, víc rozhodně ne.
J	Teď trávím u televize více času, než dřív a myslím, že u vás to bylo fajn, že jsem toho času měl díky tomu víc na lepší věci. Televize mi čas bere. Čím méně, tím líp.

Ředitel: „Naše děti sledují televizi málo, to znamená průměrně asi tak hodinu týdně ve školním roce a někdy ani to ne. O velkých prázdninách téměř vůbec. Starší víc a mladší méně. O Vánocích se díváme na pohádky společně. V průběhu roku sledují nedělní pohádku. Večer se nikdo na televizi nedívá. Někdy si pustíme o víkendu nějaký film. Děti brzo ráno vstávají, protože dojíždí do školy, a tak chodí i poměrně brzy spát. Film s reklamami, nebo seriál by ani nedokoukaly do konce a už by spaly. V tomto jsou fakt dobří. Ani když se ve škole děti baví o tom, co viděly, je nijak nežene k tomu, aby chtě-

ly televizi. Jedno období bylo, kdy se v pátek jedno dítě chtělo koukat na nějaký dokumentární cyklus o přírodě pod vlivem spolužáků, ale moc dlouho to nevydrželo, viděli pár dílů. Oni ani u dospělých nevidí sledování televize, a tak asi ani nemají co kopírovat. Ty starší, co mají lepší mobily, mají samozřejmě nějaký filmy tam, a tak to sledují, ale stále je to poměrně málo.“

Asistent: „Děti se na televizi téměř nedívají a ani ji nevyhledávají. Mají čas vyplněný jiným – aktivnějším způsobem. Určitě si uvědomují rozdíl mezi nimi a například dětmi ze třídy, které se na televizi dívají každý den i několik hodin.“

10. Líbí se ti víc, když si pustíš televizi, kdy chceš, nebo když si vybereme program a sledujeme jej společně všichni.

A	Společně.
B	Společně.
C	Společně, je to divný, když se na ni dívám sám, třeba když jsem byl nemocný.
D	Já se sama nedívám.
E	Společně je to dobrý.
F	Společně.
G	Společně je to hezký, můžeme si pak k tomu něco říct, nebo se společně smát.
H	Kdy chci, a jak co. Pohádky mám ráda společně, ale něco ne.
I	Raději samostatně, i proto, že si pouštím filmy, kterým ostatní děti nerozumí, líp u toho relaxuju, nebo studuju. Když se dívám na filmy v cizích jazycích, asi by to ostatní jak společný film neuvítali. Jako dítě jsem se ráda dívala společně na večerníčky.
J	V dětství společně. Teď je mi to jedno.

Ředitel: „Společné sledování televize má své kouzlo. Už to, jak na sebe navzájem čekáme, až se slezeme, to také něčemu učí. Každoroční sledování vánočních pohádek s vůní skořice a praskání dřeva v krbu dodává tu krásnou atmosféru, která se líbí určitě všem. Pak jsou zase některé pořady pro určité děti nevhodné a to pak nemá cenu společně sledovat.“

Asistent: „Společné sledování televize, například pohádky, je jakýmsi společným rituálem, na který se všichni těší. Samy se na televizi děti dívají zřídka. Jde převážně o děti

starší, které vyhledávají pořady určené jejich věkové kategorii, ve kterých se dozví užitečné informace.“

11. Seřaď společné aktivity podle toho, jak se ti to zdá nejlepší:

- společný výlet,
- sledování televize,
- práce na zahradě,
- čtení knížky,
- návštěva u známých,
- dětský den v Radhošti.

A	a, d, e, f, c, b
B	f, a, e, c, b, d
C	f, e, a, c, d, b
D	a, f, c, e, d, b
E	f, e, a, d, c, b
F	f, a, d, c, e, b
G	f, a, c, e, d, b
H	f, a, c, b, d, e
I	d, a, f, c, b, e
J	f, a, c, d, b, e

Ředitel: „Všechny tyto aktivity jsou jedinečné, každá z nich vede k jinému rozhledu a podílí se nějak na rozvoji osobnosti.“

Asistent: „Každá ze jmenovaných aktivit je něčím výjimečná a má svá specifika. Co se týče společných aktivit, na první místo bych řadila společný výlet, na druhé návštěvu u známých a práci na zahradě. Co se týče aktivit spojených s životem ve vesnici, určitě je na prvním místě dětský den, na který se všichni celý rok těšíme.“

12. Co bys ze všech činností, které doma děláme, zrušil?

A	Nic.
---	------

B	Nic.
C	Nic .
D	Nic.
E	Nic.
F	Nevím, co bych zrušila.
G	To já nevím, asi nic.
H	Nevím.
I	Myslím, že vše má smysl, nic.
J	Nic.

Ředitel: „Proto píšeš tuto práci, já se rád podle tohoto zjištění zařídím.“

Asistent: „Nevím, všechny aktivity mi přijdou smysluplné a důležité.“

13. Oznámkuj jako ve škole, nejlepší aktivitě dávej 1 a nejhorší 5:

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	Ř	As
Výlet na kole několik km	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1	1	1
Karneval	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1
Divadlo	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	2	2
Návštěva u babičky	1	1	1	1	1	2	2	2	1	1	1	1
Koupání na koupališti	1	1	2	2	2	4	2	2	3	1	1	2
Okopávání zahrádky	2	2	1	1	3	4	3	1	1	1	4	3
Prohlídka zámku	1	1	1	2	3	1	1	3	1	1	2	2
Čtení knížky	1	1	2	2	1	1	1	3	1	1	2	2
Dělání marmelády a zaváření	1	2	2	1	5	1	1	4	1	3	3	3
Nedělní pohádka v televizi	1	1	1	3	2	2	2	2	2	2	1	1
Opékání buřtů na zahradě	1	1	1	1	1	1	3	2	2	1	1	1
Hraní u sokolovny s kamarády	1	1	1	1	1	2	1	3	1	1	1	1
Vaření večeře	1	2	1	2	5	3	2	2	1	2	2	2
Bramborová brigáda	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Úklid sokolovny po nějaké akci	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	3	3
Dělání dřeva v lese	3	1	1	1	1	2	1	3	1	1	2	2
Hraní s kamarády z vesnice u nás	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	3
Vyrábění k Vánocům	1	1	1	1	3	1	1	2	2	4	2	3
Pletení pomlázky (barvení vajíček)	1	1	1	1	3	1	2	1	4	4	2	2
Úklid pokojíčku	4	2	1	3	2	4	3	2	2	5	4	4

14. Jakou činnost doma bys chtěl dělat ještě více?

A	Nevím.
B	Nevím.
C	Starání se o malé dětičky.
D	Nevím.
E	Víc bych chtěla jezdit na výlety.
F	Společně si číst.
G	Společný hry.
H	Vyrábět.
I	Myslím si, že všechno je rovnoměrně zastoupeno. Možná více vyrábět a hrát si s mladšími dětmi. Když jsme byli malí my, určitě jste si s námi víc hráli a vyráběli.
J	Nevím, všechno je dobrý.

Ředitel: „Všechny činnosti bych chtěl dělat s dětmi více, častěji a s větším zaujetím, jako více do hloubky. Je hezké lézt po skalách, ale horolezit je něco úplně jiného, stejně jako je rozdíl potápět se v lomu a v moři, nebo si číst společně pohádku a nějakou dobrodružnou knihu.“

Asistent: „Prázdninové činnosti i ve školním roce. Prázdniny jsou prostorem, kdy je možné zažít spoustu zážitků a nestresovat se úkoly a přípravou do školy. Aktivita jako vodáctví, lezení po skalách, lyžování.“

15. Co si myslíš, že je nejlepší z toho, co jsi u nás zažil nebo ses naučil, a chtěl bys, aby si to zažili všichni?

A	Hory, voda, společné čtení, výlety.
B	Vodáctví.
C	Výlety.
D	Výlet do zahraničí.
E	Dětské akce pro obec, které pořádáme my.
F	Vodu v cizině.
G	Společné akce s vesnicí.
H	Lyžování.
I	Společenství.
J	Všechno, co jsme dělali společně a ty aktivity s lidmi z vesnice.

Ředitel: „Toto je pro každé dítě velmi individuální, každé z dětí má jiné prožívání a jiné potřeby.“

Asistent: „To nelze asi paušálně říci. Každé dítě má jiné potřeby a má rádo něco jiného, proto i jinak vnímá zážitek, který je nejlepší. Obecně si myslím, že to jsou ty aktivity, které se dělají společně, a které jsou méně obvyklé.“

16. Myslíš, že dospělí také potřebují nějak trávit volný čas?

A	Ano.
B	Ano.
C	Ano.
D	Ano.
E	Ano.
F	Ano.
G	Ano.
H	Ano.
I	Jistě.
J	Určitě jo.

Ředitel: „Dětem je vštěpováno, že nejen malí, ale i velcí, prostě všichni potřebujeme mít svůj volný čas a využít ho pro svoje duchovní a fyzické potřeby. V reálu však si toto uvědomují jen někteří a umožní prožít volný čas druhému.“

Asistent: „Všichni potřebujeme nějak trávit volný čas, malí i velcí. Společně nebo individuálně.“

17. Jak by měli dospělí nabrat sílu? Co bys jim doporučil?

A	Spánek, dospělí málo spí, měli by spát více.
B	Být o samotě.
C	Měli by odpočívat, klídek a čajíček v průběhu dne.
D	Jít do přírody, nebo četbu knížky.
E	Odpočinout si, projít se.
F	Jít do přírody.
G	Relaxovat v přírodě.

H	Když jsou unavený fyzicky, tak lehnout a číst, když psychicky tak třeba práci nebo sport.
I	Tak jak oni potřebují, dovolená, koníčky a tak.
J	Nevím, asi sportem nebo nějakým přátelstvím a stýkáním se s jinými lidmi.

Ředitel: „To je individuální, ale určitě střídat aktivní a pasivní činnost v závislosti na tom, co děláme. Jestli na toto ty naše děti dokážou odpovědět, to skutečně nevím, ale snažíme se jim ukazovat, že i dospělí má své limity a že musí činnosti střídat. Já mám rád sport, ticho a přírodu. Proto jezdím s dětmi na vodu.“

Asistent: „Jak jsem již říkala, trávení volného času hraje důležitou roli i u dospělých, a děti to jistě vnímají také. Ať už jde o společné trávení volného času nebo individuální aktivita. Obecně preferuji aktivní trávení volného času, výlety do přírody. Myslím, že i to samé by doporučily děti.“

18. Co bys ze svých volnočasových aktivit vyškrtl jako první – nevhodilo by ti o to přijít?

- kroužek,
- tábor,
- společná dovolená,
- jednorázové akce v místě,
- výlety,
- soukromé trávení volného času (čtení, sledování tv),
- venčení psa.

A	Nic.
B	Televize.
C	Soukromé trávení.
D	Soukromé trávení volného času.
E	Kroužek.
F	Kroužek.
G	Kroužek.
H	Soukromé trávení volného času.
I	Všechno je to potřebné. Nic.
J	Určitě nějaký kroužek.

Ředitel: „Teoreticky by první aktivity, které by děti oželily, měly být ty nejméně příjemné nebo vyžadující nějakou obět’.“

Asistent: „Mezi prvními aktivitami, které by děti oželily, by byla jistě příprava do školy a televize, dále pak ty, které jsou velmi pracné na přípravu pro ně samotné.“

19. Myslíš si, že je tvůj volný čas finančně náročný, a že v budoucnu si takto nebudeš moci dovolit svůj volný čas užívat?

A	Ano.
B	Ano.
C	Jo.
D	Je to finančně náročný, v budoucnu si to moc dovolit asi nebudu moci.
E	Je náročný a v budoucnu to asi mít nebudu.
F	Ano.
G	Asi ano, je náročněj. Udělám všechno pro to, abych si ho takto užívala.
H	Ano, budu se snažit, abych svůj volný čas připodobnila tomu, jak ho trávím teď.
I	Náročný sice je, ale můžu si zvolit, co budu chtít dělat a pak se tomu přizpůsobí to ostatní.
J	Jo, nemůžu si teď dovolit nic.

Ředitel: „Myslím, že některé z činností jsou finančně náročné. Pořízení vybavy na lyžování, snowboarding nebo vodáctví je nákladné a dále s tím souvisí i permanentky, povolení za sjíždění a úhrada pobytů v místě činnosti atd. Celkem vzato rekreační pobyt u moře v Chorvatsku je levnější. Naše děti se svými schopnostmi na trávení volného času v takovém rozsahu budou těžko dosahovat nejen z hlediska finančního, ale i časového. Ale dětem nabízíme i činnosti s minimálními nároky, takže věřím, že si v budoucnosti vyberou dle svých možností a potřeb.“

Asistent: „Děti si uvědomují, že některé činnosti jsou finančně náročnější než jiné. V budoucnu si budou vybírat činnosti, které pro ně budou finančně únosné. Na ty ostatní budou vzpomínat a čerpat z nich.“

20. Máš dojem, že bys měl trávit svůj volný čas pouze tak, jak ho budeš moci trávit v dospělosti, aby ses naučil užívat toho, co ti bude dostupné, nebo je dobré, že si vy-

zkoušíš i to, co v dospělosti nebudeš moci dělat právě pro náročnost finanční, časovou nebo vybavení, vzdělání atd.

A	Dobrá je vyzkoušet všechno, abychom to znali.
B	Měl bych se to naučit všechno.
C	Lepší je, když si vyzkouším i ty jiné aktivity.
D	V dětství si alespoň můžeme něco zažít. To je dobré.
E	Je dobré, že to zažiju jako malá, protože to poznám a vyzkouším si to.
F	Je dobré, když si zažiju i to, co si nebudu moci dovolit. Můžu o tom říct svým dětem, že to je dobré a oni to budou moci dělat.
G	Myslím si, že je to dobré, protože z toho můžu čerpat, i když k tomu třeba nebudu mít finanční prostředky, tak že to je dobré.
H	Myslím, že by se to mělo dělat, protože budu mít motivaci i v práci a škole, abych to pak mohla dělat.
I	Je dobré to poznat a pak z toho čerpat. Určitě nám to vše pomohlo k rozvoji někdy ani nevíme čeho, ale všechno co jsem zažila, určitě nějak poznamenalo to, že jsem taková jaká jsem a za to jsem ráda.
J	Ne, rozhodně jsem rád, že jsem si všechno vyzkoušel. Některé věci už nikdy nezažiju.

Ředitel: „Každá volnočasová činnost má svůj význam, momentální či do budoucna. Učí, staví se třeba na ni další praktické dovednosti. Všechny dobře zvolené činnosti jsou ku prospěchu dětem.“

Asistent: „Všechny volnočasové aktivity mají svůj význam. Je dobré zkoušet různé aktivity, kde zkusíme i své limity a poznáváme sami sebe.“

21. Vidíš v některých aktivitách také praktický přínos, který tě to učí, např. dodržování pravidel (lyžování, vodní sporty, deskové hry...)

A	Pomáhají mi v životě, některé situace jsou tomu podobné. Třeba když čekám ve frontě na vlek, tak ve frontě na oběd taky čekám, nebo pravidla silničního provozu musím dodržovat jako pravidla na vodě nebo na lyžích. Když čekám na šestku při hře, jestli mi padne, tak v životě taky musím čekat, jestli mě třeba učitel vyvolá nebo až příště.
B	Ano, třeba když vařím večeři, tak se naučím vařit, nebo když jezdím na vodu, naučím se zachraňovat druhý.
C	Třeba když jezdíme na kole, tak se naučím trochu zeměpis.
D	Je to do života, třeba ty pravidla.
E	Jo, třeba v akcích pro obec, že to budu moci taky dělat a naučím se to.

F	Akce pro obec mě učí jednat s dětmi a tak.
G	Jo, určitě mě to rozvíjí a můžu to předávat dál.
H	Jo v přírodě dodržování bezpečnosti, pravidel při potápění atd.
I	Všechno se vším souvisí a je propojený. Když jsme si mysleli, že si užíváme, tehdy jsme byli nejvíce formováni, je to fikané.
J	No to jo, třeba ta trpělivost v čekání na vleku, mi pomohla zvládat čekání na úřadech, nebo na vlak.

Ředitel: „Hra a volnočasové aktivity v mém pojetí vždy musí přinášet praktický význam pro tělo nebo duši.“

Asistent: „Každá hra, každá aktivita má svůj význam, vždy je kladen důraz na bezpečnost, přípravu – a to se děti také učí.“

22. Navštěvuješ rád divadla, kulturní vystoupení, vystoupení dětí, muzea, skanzen, zámky a výstavy?

A	Ano, ale vystoupení dětí už mě moc nebaví, pořád je to podobný.
B	Ano.
C	Ano.
D	Ano.
E	Jo, baví mě to.
F	Ano.
G	Ano.
H	Záleží na zaměření.
I	Ano, v podstatě ano.
J	Bavilo mě to, teď už se nikam nedostanu.

Ředitel: „Domnívám se, že většina dětí stojí i o tuto nabídku, ale je potřeba vše vhodnou formou nabídnout. Myslím, že se nám to daří a mám z toho radost.“

Asistent: „Jak které dítě. Určitě tyto akce neodmítají, ale nesmí jich být příliš moc.“

23. Když máš volno a děláš si, co chceš (doplň z nabízených činností):

- nejraději jsi venku s kamarády,

- jedeš na ryby,
- jdeš sportovat,
- vyšíváš,
- kreslíš,
- něco vyrábíš,
- děláš něco na zahradě,
- jsi na PC,
- koukáš na televizi,
- jsi se zvířátkem,
- povídáš si s rodiči,
- hraješ si se stavebnicí, s autodráhou s panenkami atd.,
- neděláš nic,
- hraješ společenské hry.

A	Vyrábím nebo si čtu.
B	Sportuji a hraju si s kamarádama.
C	Jdu na ryby.
D	Kreslím.
E	Nejraději venku s kamarády.
F	Asi kreslím.
G	Jsem na PC a jdu si zasportovat.
H	Za hezkého počasí jdu sportovat, za nepříznivého vyrábím.
I	PC, sport, četba, dělám, co je potřeba.
J	PC.

Ředitel: „Volno je u některých dětí neznámý pojem, když nevědí, co by, tak škodí. Hodně času mají organizovaného. Nejvíce času jim zabírá škola, čím dál více mají povinností a počítače, místo aby ulehčily práci, tak jim ji přidělávají. Není týden, aby nemusely složitě vypracovávat domácí úkoly na počítači. Různé projekty a amavety děti akorát unavují a rodičům berou sílu. Dalším žroutem jejich volna je pořádek. Než si po sobě uklidí to, co při úkolu nebo jiné činnosti roztahaly, je mnohdy věčnost. Skutečně jejich volný čas, kdy si dělají jen to, co chtějí, je mžik denně. V tu chvíli někteří lelkuji, jiní skutečně využijí každý okamžik, ale to většinou řadí mezi smysluplnou činnost. Někdo rád čte, jiný je zase rád venku. Někdo vyloženě vyhledává mou společnost a musí se mnou pracovat. Jiný se zase ometá v kuchyni. Je to různé. Holky víc vyrábí a tvoří a kluci se rádi poflakují. Taky záleží na věku a na zamilovanosti.“

Asistent: „Ve školním roce tolik neorganizovaného času nezbývá. Přes prázdniny je ho o něco více. Spoustu času zabere dětem pořádek v pokojích a svých věcech.“

24. Na dovolenou nejraději jezdíš:

- k moři,
- na hory v létě,
- na hory v zimě,
- do přírody,
- jsi nejraději doma a z domu na výlety,
- na chalupu,
- pod stan,
- sportuješ, turistika, skály,
- návštěva zámků,
- výstavy.

A	Hory v zimě i v létě, moře a taky mám ráda zámky. Nejlepší je, když se to spojí.
B	K moři.
C	K moři a na hory v zimě.
D	K moři, chalupa, sport.
E	Na hory v zimě.
F	Na hory v zimě.
G	Na hory obojí.
H	K moři, na hory v zimě i létě.
I	Hory.
J	Hory, sport.

Ředitel: "Děti mají rády všechny činnosti. Dovolená, ať je kde je, patří času tráveným pro ně a máme tendenci uspokojovat vždycky všechna přání. Určitě mají rády moře a hory. Hory v zimě jsou pro ně asi jedničkou."

Asistent: „V létě na Borek na tábor a v zimě na hory.“

25. Během dovolené by se mělo doma udělat to, co se nestihlo v průběhu roku. Ano
x Ne

A	Ano.
B	Ano.
C	Ano.
D	Ano.
E	Ano.
F	Ano.
G	Ano.
H	Ano.
I	Ne dovolená je k odpočinku.
J	Většinou to tak je, ale nevím jestli je to správně.

Ředitel: "Dovolená je čas odpočinku, ale je pravda, že se často dohání resty, které se nestíhají. Dovolená by měla člověka těšit a měl by nabrat sílu, a jak ji bude trávit, je na něm, hlavně když se zotaví."

Asistent: „O dovolené by se mělo i odpočívat, nejenom dohánět resty, co se nestihlo v průběhu roku. Je to čas, který je možné trávit společně a užít si ho.“

26. Práce, jako trávení volného času pro školáky, má smysl v tom, že... - dokonči větu

A	Si procvičují a učí se něco nového. A nejsou pak líný anebo nešikovný.
B	Se něco naučej.
C	Něco udělám pro domácnost a pro sebe, abych se něco naučil.
D	Se něco naučí.
E	Se naučí pracovat do dospělosti.
F	Si odpočinu a uvolní se, a hýbe se.
G	Se naučím věci do dospělosti a učím se tím, že není jen hraní, ale že i práce je důležitá.
H	Nás to rozvíjí a naučíme se věci potřebné do života. Zároveň si odpočinem od školy.
I	Se něco naučí a zvyšují si své schopnosti, které se jim budou hodit. Také se tím třeba spolupodílí na něčem hodnotném a to má smysl.
J	Neotravují, ne skutečně, aby se něco naučily a pomohly.

Ředitel: "Naučí se své poznatky uvést do praktického života. Ziskává návyk, který je pro dospělost důležitý. Zlepšuje se jeho fyzická kondice, má pozitivní vliv na jeho zdraví a našlo by se toho mnoho. Práce je důležitá pro všechny nejen pro školáky. Pokud se to zrovna nepřehání, mluvíme o obyčejné běžné práci v domácnosti."

Asistent: „Naučí se návykům, pravidlům, povinností.“

27. Při akcích ve vesnici se cítím:

- přijímaný,
- důležitý,
- jsem každému ukradený,
- mám své místo,
- neberou mě.

A	Mám své místo.
B	Mám své místo.
C	Přijímaný.
D	Přijímaný.
E	Přijímaný.
F	Přijímaný, důležitý.
G	Mám své místo.
H	Jsem přijímaný a mám své místo.
I	Přijímaný.
J	Mám své místo a berou mě, někdy jsem se cítil důležitý.

Ředitel: "Zde mají naše děti nezastupitelnou roli, stávají se např. chůvami a animátory, takže by se měly cítit dobře. Rozvíjí se zde jejich přirozené předpoklady. U dívek pečování o mladší, u chlapců ochrana slabších. Při této práci rozvíjí svou schopnost silných mužů, např. když připravují sál. Děvčata ho zase vyzdobují, což je také přirozená ženská vlastnost kráslit. Ujímají se dětských her a vedou program pro děti."

Asistent: „Na všech akcích ve vesnici mají děti své místo a svoji úlohu. Celý rok se na ně těší, účastní se příprav, samotné akce i úklidu po akci. Rozvíjí se po mnoha stránkách. Ať už mají jakoukoliv úlohu (hlídání mladšího dítěte, práce na stanovišti na dětském dnu), cítí se v ní dobře, mají tu své místo.“

28. Do cizích rodin chodíš rád nebo nerad?

A	Nerada.
B	Někdy nerad, někdy rád.
C	Jak kdy.
D	Ráda.
E	Ráda.
F	Nerada.
G	Ráda i nerada, jak v čem.
H	Jak ke komu.
I	Nerada.
J	Rád.

Ředitel: "Záleží, co si představí pod pojmem cizí rodina. Obecně platí, že neradi chodí na návštěvy přímo do rodin, kde jsou skutečně jako návštěva. Prý je jim to nepříjemné, že tam otravují a neví, jak to u nich chodí a necítí se tam dobře. Na druhou stranu se můžou přetrhnout, když někoho s něčím posíláme do nějaké rodiny nebo když mají k někomu pro něco dojít. Asi se jim líbí, když někde něco vyřizují a jsou důležitý. Zřejmě je jejich přirozeností být užitečný."

Asistent: „Záleží na tom, jak moc je to cizí rodina. Pokud jde o rodinu, se kterou se dobře znají, například zde z vesnice a mají k nim například něco odnést nebo naopak pro něco dojít, s něčím pomoci, mám dojem, že je to těší. Pokud by měli strávit dvě hodiny na návštěvě u úplně cizí rodiny, nebude jim úplně příjemně.“

29. Při společných akcích rodin např. na vodě se cítíš jak?

A	Dobře.
B	Hodně dobře.
C	Dobře.
D	Příjemně.
E	Dobře, mě to baví.
F	Je to příjemný, dobře.
G	Dobře.
H	Příjemně, baví mě to.
I	Jak kdy, nemám to moc ráda, ale je to důležitý. Jsem raději sama.
J	Výborně, je to sranda.

Ředitel: "Zase to je doba, kdy tyto děti ukazují, jaké jsou a jsou určitě přijímaný. Když mají kolem sebe několik rodin a vidí, jak ty rodiny fungují, když vymýšlíme hry pro rodiče s dětmi a tyto děti přirozeně pomáhají s malými dětmi z rodiny nebo na vodě dělají záchranu, protože jsou velice zdatní, musí jim to určitě přinášet pocit uspokojení. V těchto chvílích jsem skutečně na tyto naše děti hrdý."

Asistent: „Děti často pomáhají s menšími dětmi, starají se o ně. Určitě se cítí přijímaní. Rády na tyto akce jezdí.“

30. Dospělí se k tobě chovají lépe, když jste celý den spolu o prázdninách, o víkendech, nebo ve školním roce, když tě půl dne nevidí?

A	Stejně.
B	O prázdninách, když jsme spolu celý den.
C	Když jsou prázdniny, protože nemusíme dělat domácí úkoly.
D	Stejně.
E	O prázdninách.
F	Stejný.
G	Vždycky stejně se ke mně chovají.
H	Stejně.
I	Stejně, ale když je škola tak jsou vytíženější.
J	O prázdninách líp, protože jak byla škola, byl průšvih.

Ředitel: "Rozhodně ve dnech volna. Škola - to je největší narušovač našich vztahů. Tím, že neustále musíme řešit neúspěchy dětí ve škole, se nabourávají vztahy. Když jsou prázdniny je to bezva a my jsme úplně jiní lidé. Je to mnohem více uvolněnější, když neustále balíme a vybalujeme."

Asistent: „Rozhodně o prázdninách a v době volna. Škola je velkým stresorem pro děti i dospělé. Často mám pocit, že se nevěnujeme ničemu jinému, než přípravě do školy, problémům spojeným se školou.“

31. Pociťuješ změnu v chování, když jsou dospěláci odpočatí?

A	Ano.
---	------

B	Jo.
C	Jo.
D	Ano.
E	Ano.
F	Jo.
G	Ano, že mají na mě více síly. Když jsou unavení, jsou nevrlí, nervózní.
H	Ano, mají na nás více energie.
I	Ano, má to na ně vliv.
J	Určitě.

Ředitel: "No to musí cítit. Když máme dostatek sil, tak se toho mnohem více stihne."

Asistent: „Určitě. Odpočatý dospělák s dětmi stihne spoustu práce a aktivit a je při tom ještě pozitivně naladěný.“

32. Myslíš si, že by se mělo něco v organizování volného času u nás doma změnit?

A	Ne. Je to dobrý.
B	Ne.
C	Ne.
D	Ne.
E	Ne.
F	Asi ne.
G	Určitě by se něco našlo, ale teď nevím co.
H	Nevím.
I	Ne.
J	To ne, všechno je super, spíš nafouknout čas.

Ředitel: "Změnit by se možná mělo, ale nevíme co a v jaké míře. Musíme něco změnit už kvůli svému vyhoření, táhneme to takto už dlouho, nastupují další malé děti a je zapotřebí se jim přizpůsobit. Možná to bude ta změna."

Asistent: „To je velmi složitá otázka, vzhledem k individuálním potřebám dětí. Každé dítě je jinak staré, potřebuje něco jiného. Je potřeba stále přemýšlet o tom, jak to vše skloubit, při tom se úplně nevyčerpat, nabírat stále novou sílu.“

33. Mají tví kamarádi nabytý program a takové zážitky jako ty či méně nebo více?

A	Někdo méně, ale někdo víc, třeba Kuba víc tancuje.
B	Méně.
C	Méně.
D	Méně.
E	Méně.
F	Méně.
G	Určitě méně.
H	Méně.
I	Určitě nemají tolik různých aktivit.
J	Ne, to fakt ne. Mám pocit, že není oblast, ve které bych se neorientoval.

Ředitel: "Myslím si, že běžná rodina není schopna obsáhnout tolik programu a už vůbec ne finančně a časově. Bez komentáře, to je pochopitelné."

Asistent: „Děti si uvědomují, že mají více zážitků než jejich vrstevníci. Více času tráví s rodinou.“

34. Co pro tebe vůbec znamená volný čas?

A	Můžu si dělat, co mám ráda.
B	Vyrábění, sportování a tak.
C	Když mám volno a jdu ven třeba se psem.
D	Když nemusím být ve škole a můžu být s rodinou.
E	Dělat si své věci, a to co dělám ráda.
F	Být s rodinou, dělat si své věci.
G	Trávení času mimo školu a povinnosti s tím spojené.
H	Čas, který mám sama pro sebe, mimo školu, povinnosti.
I	Odborně? Podle mě je to čas, který trávím tak, jak je mi příjemné.
J	Čas kdy nepracuji a nestuduji.

Ředitel: "Čas, kdy po mě nikdo (ani já sám) nic nechce."

Asistent: „Čas, kdy nemusím nic dělat, kdy po mě nikdo nic nevyžaduje.“

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Hana Ochová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. Zuzana Hrnčířiková, Ph.D
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Analýza volnočasových aktivit v Soukromém dětském domově MARKÉTA, o. p. s.
Název v angličtině:	Analysis of leisure activities in the private children's home MARKÉTA, o. p. s.
Anotace práce:	Práce se zabývá analýzou volnočasových aktivit v Soukromém dětském domově MARKÉTA, o. p. s. V práci jsou vymezeny základní pojmy týkající se ústavní výchovy a volného času. Věnuje se trávení volného času, možnostmi péči o děti vyrůstající mimo vlastní rodinu. Cílem výzkumné části je zhodnocení prospěšnosti a vlivu jednotlivých volnočasových aktivit na zdravý rozvoj klientů a vlivu na jejich socializaci. Práce obsahuje popis výzkumného vzorku, data jsou vyhodnocována na základě metody rozhovoru.
Klíčová slova:	Volný čas, volnočasové aktivity, ústavní výchova, soukromý dětský domov
Anotace v angličtině:	The work analyzes leisure activities in Private children's home MARKÉTA, o. p. s. The work defined the basic concepts related to and leisure. He is of leisure possibilities care of children living outside their family. The aim of the research is to evaluate the usefulness and influence of leisure activities for healthy development of clients and the impact on their socialization. The work contains a description of the research sample; data are evaluated on the basis of interview methods.
Klíčová slova v angličtině:	Leisure, leisure activities, institutional care, private children's home
Přílohy vázané v práci:	Příloha A - přepis rozhovorů s respondenty
Rozsah práce:	65 stran
Jazyk práce:	Čeština